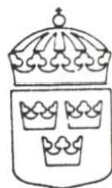

Riksdagens protokoll

1990/91:93

Protokoll
1990/91:93

Fredagen den 12 april

Kl. 9.00–11.44

1 § Val av ytterligare suppleant i jordbruksutskottet

*Handelspolitisk
debatt*

Företogs val av en suppleant i jordbruksutskottet.

I överensstämmelse med förslag från valberedningen valdes till

suppleant i jordbruksutskottet

Maggi Mikaelsson (v)

2 § Handelspolitisk debatt

Anf. 1 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Utvecklingen i vår nära omvärld går nu mycket snabbt. EES-förhandlingarna mellan EG och EFTA är inne i ett avgörande skede. Inom EG fördjupas samarbetet. I Öst- och Centraleuropa tas viktiga steg i riktning mot demokrati och marknadsekonomi.

Den internationella scenen rymmer också osäkerhetsmoment och oroande drag. Världshandelns tillväxt försvagades påtagligt förra året. Till detta kommer att GATT-förhandlingarna, den s.k. Uruguay-rundan, inte kunde slutföras som planerat i december förra året. Detta var en signal som världsekonomin borde ha besparats. Den hade behövt ett framgångsrikt slutförande av rundan.

Under andra halvåret 1990 bröts en lång period med stabil och hög tillväxt i OECD-området. Början av detta år har präglats av en fortsatt svag utveckling.

Den vikande internationella konjunkturen har fått återverkningar också för Sverige. Omslaget från överhettning till ett kraftigt försvagat efterfrågeläge har kommit snabbt. För utrikeshandeln har tillväxten dämpats betydligt på både export- och importsidan.

Förra året var de svenska exportföretagens andelsförluster på världsmarknaden fortfarande stora. De löneavtal som nu slutits på stora delar av den svenska arbetsmarknaden, liksom en radikal dämpning av prisstegringstakten under året, innebär att konkurrenskraften för svensk industri förbättras.

Förutsättningarna har därmed skapats för en vändning uppåt av aktivite-

ten i den svenska ekonomin. Redan under 1991 kan vändpunkten komma för industrin, och 1992 bli ett år av återhämtning.

Under andra hälften av 1991 väntas en återhämtning i konjunkturen på för Sverige viktiga marknader. Det bidrar ytterligare till att svensk export kan få ett uppsving nästa år.

Herr talman! 1990 skulle ha blivit ett avgörande år för det multilaterala handelssystemets framtid. Uruguay-rundan inom ramen för GATT skulle ha avslutats med ett ministermöte i Bryssel i december och resulterat i förstärkta handelsregler och friare handelsflöden långt i på 2000-talet.

Ministermötet ägde rum som planerat – men rundan avslutades inte i Bryssel. Positionerna i framför allt jordbruksfrågan, där EG stod mot USA och ett antal andra jordbruksexportörer, var för låsta för att parterna skulle kunna kompromissa. Samtidigt vill jag understryka att motsättningarna var stora även på andra viktiga förhandlingsområden. Klyftan mellan retorik och vad som realistiskt kunde uppnås var för stor.

Uruguay-rundans fortsättning är för närvarande oklar. Den 26 februari återupptogs visserligen förhandlingarna i Genève på den grundval som uppnåddes vid Bryssel-mötet, men förhandlingarna förs för närvarande endast på teknisk nivå. Skälet är att USA-administrationen senast i maj måste få ett förnyat bemyndigande från den amerikanska kongressen för att kunna förhandla fram avtal som sedan inte kan ändras under utskottsbehandlingen. Vi utgår ifrån att USAs president får ett sådant bemyndigande, som i så fall gäller t.o.m. maj 1993.

Enligt svensk uppfattning måste Uruguay-rundan emellertid avslutas betydligt tidigare än så, helst redan i år. De resultat som hittills uppnåtts i rundan får inte gå förlorade. Att förhandla i långbänk innebär påtagliga risker för att hela processen faller sönder. Det finns redan oroande tecken på att USAs intresse för bilaterala uppgörelser vid sidan av GATT ökar.

Sverige är en handelsberoende nation. Vår handelspolitik måste främja våra relationer till alla delar av världen. Därför är Uruguay-rundan så viktig för oss. Utan ett starkt GATT har små länder svårt att hävda sina handelspolitiska intressen. Förstärkta och utvidgade GATT-regler är också viktiga för att förhindra att de regionala liberaliseringsprocesserna inom och utom Europa blir exklusiva och inåtvända.

Alla handelsnationer måste nu ta sitt ansvar för att Uruguay-rundan genomförs. Vad som framför allt krävs är ett aktivt ledarskap och en klar och stram tidtabell för de insatser som krävs för att ro rundan i hamn. Retorik och orealistiska förväntningar får kastas över bord. Sveriges ambition är att det slutliga resultatet av GATT-förhandlingarna skall kunna skrivas under före utgången av innevarande år.

På det multilaterala handelsområdet vill jag också nämna Förenta nationernas konferens för handel och utveckling, UNCTAD, som kommer att ha sitt åttonde möte i början av nästa år.

Olikheterna mellan länderna i u-landsgruppen är i dag större än någonsin. Deras utveckling varierar över hela skalan från stark ekonomisk tillväxt till stagnation. Detta innebär att lösningarna på ländernas problem är olika. UNCTAD-konferensen kommer säkert att präglas av detta förhållande.

En av de viktigaste förutsättningarna för u-ländernas utveckling är att de

kan delta aktivt i den internationella handeln. Goda avsättningsmöjligheter för deras exportprodukter, på i-landsmarknaderna såväl som inom den egna gruppen, är en nödvändighet. Vi söker bidra till detta genom att öppna vår egen marknad.

Ett exempel på det är avvecklingen av de svenska teko-restriktionerna den 31 juli i år. Som en följd av tidigare ställningstaganden från riksdagen har regeringen nyligen sagt upp de 15 bilaterala begränsningsavtalen under multifieravtalet till detta datum.

Herr talman! Miljöfrågornas växande betydelse har uppmärksammats på de flesta områden, även handelspolitikens. De ökade miljöambitionerna världen över kommer i ökad grad att resultera i åtgärder som påverkar handeln över gränserna.

I dag finns det en del frågetecken kring på vilket sätt och i vilken omfattning de multilaterala handelsreglerna är tillämpliga på olika typer av miljöåtgärder. Dessa frågetecken bör rätas ut för att undvika osäkerhet och ett sannolikt växande antal svårlösta handelstvister.

Sverige har drivit på för att frågan om handel och miljö skall diskuteras internationellt. Gemensamt med övriga EFTA-länder har vi föreslagit att frågan skall tas upp till behandling i GATT. Syftet är att undersöka hur handelsreglerna skall kunna förstärkas eller kompletteras för att ta hänsyn till miljöfrågornas växande betydelse. Förslaget har mött ett mycket positivt gensvar på många håll men också stor tveksamhet från framför allt u-länder.

Detta ökar vikten av att upprätthålla en dialog om miljöfrågorna i andra fora. Sverige har väckt frågan i OECD, där ett viktigt analysarbete nu inletts. UNCTAD kommer att kunna spela en liknande roll för möjligheten till en dialog med u-länderna. Även här har Sverige tagit initiativ till att få upp frågan på dagordningen.

Herr talman! Den tid som gått sedan förra årets handelspolitiska debatt har på flera områden medfört avgörande förändringar för Europa.

EG har i högt tempo fortsatt sitt arbete för att fullborda den inre marknaden från den 1 januari 1993. De två regeringskonferenserna om den politiska unionen och den ekonomiska och monetära unionen har inletts.

Den 20 juni i fjol inledde EFTA-länderna och EG de formella förhandlingarna om att upprätta ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde – EES. Det gemensamma målet är att förhandlingarna skall slutföras till sommaren i år och att EES-avtalet skall träda i kraft den 1 januari 1993.

Syftet är att bredda och fördjupa det västeuropeiska samarbetet på en rad olika samhällsområden. Ett EES-avtal kommer inte bara att gagna de västeuropeiska länderna. Det skapar också förutsättningar för ett vidgat ekonomiskt, politiskt och kulturellt samarbete mellan alla Europas stater. Länderna i Central- och Östeuropa söker nu ett närmare samarbete med Väst-europa.

Ministermötet mellan EFTA och EG den 19 december 1990 blev en klar framgång. Ministrarna kunde enas om riktlinjer för de fortsatta förhandlingarna. Resultatet skapade goda förutsättningar för att förhandlingarna skulle kunna föras vidare på ett konstruktivt sätt. Så har också skett.

Vid det informella ministermötet den 1–2 mars i år bekräftades att EFTA-kretsen alltså står samlad inför det fortsatta arbetet.

Som jag tidigare redogjort för här i kammaren återstår känsliga förhandlingar på några områden. Stora arbetsinsatser av alla berörda parter kommer att krävas om tidtabellen skall kunna hållas. Både EFTA-länderna och EG har dock bekräftat sin föresats att avsluta EES-förhandlingarna till sommaren.

Den europeiska arkitekturen förändras snabbt. Vi lever i dag i en helt annan omvärld än för bara ett eller ett och ett halvt år sedan. Därmed har också förutsättningarna för svenskt medlemskap i EG förändrats. Frågan om vårt deltagande i Europaintegrationen är ett av våra viktigaste politiska avgöranden under efterkrigstiden. Det är därför glädjande att det råder en mycket bred enighet i riksdagen om målen och riktlinjerna för Sveriges fortsatta agerande.

I sitt beslut den 12 december 1990 uttalade sig riksdagen för ett svenskt medlemskap i EG med bibehållen neutralitetspolitik. Det bedömdes sannolikt att en svensk ansökan skulle kunna lämnas in under år 1991. Detta är också regeringens avsikt. Parallellt med de intensiva EES-förhandlingarna har regeringen därför inlett förberedelserna för en sådan ansökan. Bl.a. analyserar vi nu konsekvenserna på olika områden av ett svenskt medlemskap i EG. Resultatet kommer att redovisas i sommar.

I dagsläget är dock arbetet med att slutföra EES-förhandlingarna vår första prioritet. Det föreligger inget motsatsförhållande mellan ett EES-avtal och en medlemskapsansökan. Tvärtom. I det korta perspektivet finns inget alternativ till ett EES-avtal. Därigenom etableras en högre nivå av samverkan mellan EFTA-länderna och EG. I ett längre perspektiv kan ett EES-avtal ses som ett steg på vägen i Sveriges strävan mot medlemskap.

Herr talman! Länderna i Central- och Östeuropa genomgår nu en nödvändig omställningsprocess mot marknadsekonomi som kommer att ta lång tid. Framstegen i de ekonomiska reformprogrammen är högst varierande. Industriproduktionen sjunker och inflationstakten är hög. På kort sikt kommer importefterfrågan i dessa länder att vara låg samtidigt som de utländska investeringarna är begränsade. På längre sikt är det dock sannolikt att investeringarna liksom handeln kommer att öka.

Rekonstruktionen av de tidigare planekonomierna kommer att kräva omfattande insatser under en följd av år. Vad gäller de svenska insatserna har det s.k. miljard-programmet, som avser en treårsperiod, börjat genomföras. Därutöver har ytterligare medel avsatts för den nya europeiska utvecklingsbanken liksom för finansiellt stöd till Tjeckoslovakien och Ungern inom ramen för G 24, där Sverige deltar aktivt. OECD-ländernas stödsatser inom G 24 spelar en viktig roll vad gäller kompletterande finansiellt stöd till reformländerna utöver vad exempelvis Internationella valutafonden och Världsbanken kan ställa upp med.

Polen, Ungern och Tjeckoslovakien har klart uttryckt sin önskan om ett närmare samarbete med OECD som på sikt kan leda till medlemskap i organisationen. För att tillmötesgå dessa önskemål har ett särskilt program antagits för östländer som tar snabba steg mot marknadsekonomi och demokrati.

Åtgärder på det handelspolitiska området spelar också en viktig roll för att underlätta förändringsprocessen. Investeringskyddsavtal har hittills ingåtts med Jugoslavien, Polen och Ungern. Ett avtal med Tjeckoslovakien har un-

dertecknats men ännu inte trätt i kraft. Förhandlingar om liknande avtal med andra länder i området pågår.

Exportkreditnämnden kan genom att lyfta av en del av företagets risker bidra till att möjliggöra finansiering av projekt och investeringar. Nämnden har nyligen infört vissa förändringar i sitt investeringsgarantisystem för Central- och Östeuropa genom att s.k. systemskiftesrisker nu kan täckas.

Förhandlingar om frihandelsavtal förs mellan EFTA-länderna och Polen, Tjeckoslovakien, Ungern och Jugoslavien inom ramen för de samarbetsdeklarationer som tecknats med dessa länder. Avsikten är att avtalen om möjligt skall kunna träda i kraft år 1992.

Den europeiska utvecklingen har också präglat det nordiska samarbetet under året. Nordiska ministerrådet har inlett en genomgång av vilka frågor som EES-avtalet kommer att aktualisera i det nordiska samarbetet efter årsskiftet 1992–1993, då avtalet väntas träda i kraft.

Samtidigt har ökande uppmärksamhet ägnats åt vilken roll det nordiska samarbetet kan ha i förhållande till utvecklingen i Central- och Östeuropa. Ministerrådet antog i oktober ett arbetsprogram för insatser i Baltikum samt Central- och Östeuropa. Detta omfattar bl.a. inrättande av nordiska informationskontor i Tallinn, Riga och Vilnius och en stipendieordning för studerande från Baltikum.

Herr talman! Europas stora betydelse för Sveriges utrikeshandel är uppenbar. Det västeuropeiska frihandelsområdet utvecklar sig till en jättelik "hemmamarknad" för svenska företag. Sverige måste dock öka exportansträngningarna också på övriga marknader.

Det för svensk utrikeshandel viktigaste landet utanför Europa är USA. Nära 9 % av Sveriges export går till USA, vilket är vida mer än för något annat utomeuropeiskt land.

Den amerikanska marknaden präglas generellt av öppenhet, även om vissa sektorer såsom textil och stål är starkt skyddade.

På svensk begäran har den antidumpningstull som USA infört mot vissa stålprodukter från Sandvik undersökts av en expertpanel inom GATT. Panelen gav Sverige rätt. USA anmodades avskaffa denna extratull och betala tillbaka redan inbetald tull till Sandvik. Panelrapporten har ännu inte kunnat antas av GATTs råd på grund av USAs motstånd. Vi utgår emellertid från att USA kommer att tillämpa panelens rekommendationer. Om GATT i längden skall bevara sin trovärdighet måste dess maskineri för tvistelösning respekteras också av de stora handelsnationerna.

Intresset för regional ekonomisk integration ökar även i USA. President Bush har avisat att förhandlingar med Mexico om ett nordamerikanskt frihandelsområde snart skall inledas. I dessa kommer även Canada, som redan har ett omfattande frihandelsavtal med USA, att delta. Presidenten har också initierat det s.k. Enterprise for the Americas, som ytterst syftar till att göra hela den västra hemisfären till ett frihandelsområde. Vi har med tillfredsställelse noterat de amerikanska försäkringarna att ett sådant frihandelsområde kommer att vara öppet mot omvärlden.

Stillahavsasien är den region i världen som i dag kan uppvisa den utan jämförelse snabbaste ekonomiska tillväxten.

Japan, som är det ekonomiska och finansiella centret i området, är i dag

efter USA världens största ekonomi. Den svenska exporten till Japan utvecklas mycket positivt och svarar för en stadigt ökande andel av Sveriges totalexport. Till detta bidrar svenska ansträngningar såväl som importstimulerande åtgärder från japansk sida.

Vi ser gärna att förbindelserna med Japan ökar över ett bredare fält. Regeringen har bl.a. avsatt medel till stöd för bildandet av ett forskningsinstitut med särskild inriktning på japansk ekonomi.

I regeringens tillväxtproposition föreslår vi att 7 milj.kr. nästa budgetår skall anslås till ett särskilt program som syftar till att stimulera japanska företag att investera i Sverige. Avsikten är att detta belopp skall bli ett årligt anslag.

De dynamiska ekonomierna i Sydostasien uppvisar mycket höga siffror vad gäller tillväxt, produktivitet, investeringar och handel. Så till exempel har Hongkongs, Singapores, Sydkoreas och Taiwans sammanlagda andel av världsexporten av industrivaror fördubblats från 5 till 10 % under 1980-talet.

Dessa ekonomiers närmande till och kontakter med OECD under senare tid är ett uttryck för att de närmar sig i-ländernas marknadsekonomiska system och öppna handelspolitik.

Vi ser det som naturligt att dessa länder intar en plats i det handelspolitiska samarbetet som motsvarar deras ställning i världsekonomin.

Herr talman! Situationen i Mellanöstern har dominerats av händelserna i samband med Iraks invasion av Kuwait den 2 augusti i fjol. Sverige var ett av de första länderna som införde ekonomiska sanktioner mot Irak och det av Irak ockuperade Kuwait.

Sedan regeringen hävt embargot mot Kuwait den 7 mars 1991 har förutsättningar skapats för ett aktivt svenskt deltagande i återuppyggnaden av detta land.

På det handelspolitiska området har EFTA-länderna inlett förhandlingar med Turkiet om ett frihandelsavtal. På samma sätt kommer Sverige tillsammans med övriga EFTA-länder att inleda förhandlingar om ett frihandelsavtal med Israel. Detta skall inkludera en överenskommelse om lämpliga arrangemang för direkthandel med de ockuperade palestinska områdena.

Vidare följer vi noga utvecklingen inom GCC, Gulf Co-operation Council. En viktig fråga är i vilken utsträckning Iran nu kommer att integreras i samarbetet inom GCC, som förmodas komma att spela en viktigare handelspolitisk roll i framtiden.

Ytterligare en region som står inför stora förändringar är södra Afrika. Vi har kunnat konstatera betydande politiska förändringar i Sydafrika. Trots alla problem ser det ut som om vägen för förhandlingar om en ny författning ligger öppen. Den här utvecklingen kan ha en avgörande betydelse för den politiska och ekonomiska utvecklingen i hela regionen.

Det rör sig om en del av världen där Sverige har ett mycket gott anseende och en betydande närvaro – inte minst genom vårt långvariga och omfattande biståndssamarbete med frontstaterna, SADCC, och befrielseströrelserna. Jag tror att vi här står inför stora nya samarbetsmöjligheter på litet sikt. Det gäller inte minst på handelsområdet.

Den tidpunkt då vi måste ta upp sanktionerna mot Sydafrika till prövning närmar sig. Sydafrika har dock ännu inte nått det stadium där förändring-

arna kan betecknas som djupgående och oåterkalleliga. Innan det sydafrikanska parlamentet infriat president de Klerks åtagande att avskaffa apartheidlagarna och Sydafrikas regering undanröjt alla återstående hinder för förhandlingar, är vi inte beredda att upphäva handelssanktionerna.

Herr talman! Statens stöd till de svenska företagens exportsatsningar i olika länder och regioner måste fortlöpande ses över så att det blir så effektivt som möjligt, både vad gäller kostnader och resultat.

Betänkandet från exportfrämjandeutredningen – Statens roll vid främjande av export – är just nu ute på remiss. Remisstiden går ut den 29 april. Jag räknar med att regeringen återkommer med förslag i frågan till vårriksdagen. Det blir då tillfälle att ingående debattera mål och motiv för det statliga stödet till Sveriges exportråd. Redan nu vill jag emellertid slå fast att det samarbete som äger rum mellan staten och näringslivet i exportrådet är mycket värdefullt.

Herr talman! Två frågor står i centrum för den svenska handelspolitiken under det kommande året. Den ena gäller Uruguayrundan som måste bringas till ett lyckosamt slut. Sverige kommer att aktivt arbeta för detta.

Den andra frågan gäller vår plats i Europa. Sverige bör aktivt delta i att skapa ett nytt Europa. Sverige har mycket att bidra med i det vidgade internationella samarbete som nu växer fram. På många områden kan EG bli det nav kring vilket ett vidare europeiskt samarbete kretsar. Det är i det perspektivet som vi nu bereder oss att ansöka om medlemskap i EG. Som medlem i EG kan vi medverka till att bygga framtidens Europa.

Anf. 2 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Fru statsråd! Jag skulle vilja börja detta inlägg med att visa upp litet dåligt humör. Det är sorgligt att denna viktiga debatt förs en plenarfri fredag. Handelspolitiken innehåller viktiga frågor. I den tid vi nu lever framträder handelspolitiken som ett väsentligt politikområde. Det är sorgligt att behöva stå inför en tom kammare – jag tackar de kollegor som är här – och debattera denna viktiga del av vår politik.

Det är naturligtvis särskilt olyckligt att statsministern och partiledarna i dag överlägger i den närbesläktade frågan om medlemskapsansökan till EG. Det kommer på sitt sätt att negativt påverka den uppmärksamhet vår debatt får här.

Jag övergår nu till något mer positivt. Jag vill tacka för ett mycket bra inlägg av statsrådet, som innehåller precis en så bred redovisning av den svenska handelspolitiken som en handelsdebatt skall göra. Vi har under de senare handelsdebatterna hamnat i en EG-debatt, och det känns befriande att nu få syssla med litet annat. Det finns verkligen mycket väsentliga frågor vid sidan av EG-debatten. Jag återkommer till den debatten och dess handelspolitiska implikationer.

Statsrådet gör en alldeles riktig disposition av sitt inlägg, och hon ägnar stort utrymme åt att först markera position då det gäller den globala regimen för vår internationella handel.

Bretton Woods-överenskommelsen från 1943 måste bli färdig. Den internationella handelsorganisationen fick aldrig bli till och ersattes av den långt svagare GATT-överenskommelsen. Det är naturligtvis en mycket angelägen

strävan för världens politiker som sysslar med handelspolitiska frågor att föra GATT från dess nuvarande uppbyggnad fram till en verklig internationell organisation med en verklig jurisdiktion.

Den situation som råder i antidumpningsärendet angående vissa stålprodukter, som statsrådet påpekar, är alldeles oacceptabel. En enskild nation skall inte få blockera genomförandet av den internationella reglering som vi alla har åtagit oss att leva efter. Det finns emellertid i GATT-perspektivet en del signaler som beskrivs i deklarationen på ett delvis aningslöst sätt. Dessutom saknas en viktig frågeställning. Jag tänker på den regionalisering som är en uppenbar trend i världshandeln. Regionaliseringen sker inom ramen för GATT-stadgans medgivande om frihandelsområden och tullunioner. Men den utgör likafullt ett mycket farligt tecken som skulle kunna bereda marken för en uppdelning av världsmarknaden i världsmarknadens handelsmönster.

USAs hållning under Uruguay-rundan var en av de krafter som spräckte resultatet. USA har naturligtvis hela tiden varit berett på att dessa långtgående krav på jordbruksområdet inte skulle mötas av övriga förhandlingsparter. Det finns därför en påtaglig risk att USAs regionaliserade handelspolitiska manövrar inrymmer en beredelse för ett nederlag för GATT och en återgång till en protektionistisk USA-politik som baserar sin tillväxtkraft på regional handel. Det finns uttalanden i deklarationen vari statsrådet registrerar att USA lämnat förklaringar om att man inte avser att gå den regionaliserade vägen. Jag vill gärna att handelsministern tar upp denna tråd och här i dag debatterar frågan om vad man kan göra för att verkligen utöva kraftfulla påtryckningar mot en sådan regionalisering från USAs sida.

Samtidigt skall det registreras att USAs tilltänkta förhandlingar om frihandelsavtal med Mexico inrymmer kanske en händelse av större politisk betydelse än vi här i Europa riktigt förstår. Gränsen mellan USA och Mexico har länge varit en krutladdning som skulle kunna leda till explosioner. Det är en hälsobringande gärning att få knyta dessa länder samman med ett frihandelsavtal. Men däri ryms en fara.

Det finns en fråga där jag saknar ett uttalande vad avser den globala handelsregimen. Det gäller de problem som världens nationer har kämpat med och kommer att nödgas att kämpa med under många år, nämligen skuldkrisen. Det måste vara uppenbart att skuldkrisen kommer att kräva statliga insatser för att kunna avvecklas. På något sätt och i något forum måste världens industriländer samlas kring en överläggning om hur skuldkrisen skall avvecklas. Det gäller både den som hanteras i Paris-klubben och som framför allt berör de statliga finansieringsinsatserna, men givetvis också den som hanteras av den s.k. London-klubben och som berör finansiella institutioner i framför allt USAs bankvärld.

Om problemet kring USAs finansiella marknader skall bestå kommer osäkerheten om världens ekonomiska utveckling också att bestå. Det är därför ett stort politiskt ansvar för industriländerna att ta itu med skuldkrisproblemen på allvar. Jag emotser statsrådets kommentar och synpunkter på hur problemet kan angripas.

För att fullfölja tankarna kring regionaliseringen och regionernas utveck-

ling i världshandeln, vill jag ta upp tre särskilda synpunkter. Statsrådet nämner alla tre, men på ett annat sätt än vad jag hade väntat mig.

Statsrådet påpekar Sydostasiens enastående tillväxt i handelshänseende och ekonomisk styrka. Hon säger med glädje att dessa länder närmar sig OECD-juridiken och OECD-kretsen. Men, här i Sverige har vi en attityd till en av våra främsta handelspartner, Taiwan, som är förnedrande. Jag skulle vilja att statsrådet förklarade att den förestående resan till Taiwan för Mikael Sohlman inte är den enda åtgärden som Sverige avser att genomföra för att ge Taiwan den ställning Taiwan förtjänar i vårt land. Jag vill påpeka att landets representationskontor i Stockholm inte har fått inta någon form av internationell eller diplomatisk status. Dess tjänstemän arbetar med vanliga korta uppehållstillstånd. Regeringen har varit utomordentligt föraktfull mot Taiwans behov av officiella handelskontakter på en anständig nivå. Jag vill gärna att statsrådet kommenterar frågan och anger en linje som regeringen avser att följa.

Det andra delen i det sydostasiatiska blocket är Japan, som är motorn i hela utvecklingen och som är den stora starka parten där. Japan uppvaktas nu av staten med olika former av insatser à 7 milj.kr. om året – det går att läsa i deklarationen. Regeringen försummar att inse att det inte är reklaminsatser i Japan som är avgörande för intresset hos japanska investerare. Det är naturligtvis investeringsmiljön i Sverige. Sverige har i många hänseenden ett bra läge i Europa. Vi har också utomordentligt goda handelsförbindelser med vår omvärld. Men vi förmår för närvarande inte att attrahera utländska investerare – i allra högsta grad inte japanska investerare. Frågan är om inte regeringen skulle spara de 7 milj.kr. och i stället koncentrera sina krafter och talanger på att utveckla ett handels- och investeringsklimat i vårt land som mera ligger i överensstämmelse med de borgerliga partiernas politik när det gäller skatter, upphävande av hinder i förvärvslagstiftningen osv. än att använda pengarna till att resa ut och göra reklam för Stockholm.

Den sista delen av de regionala frågorna, fru statsråd, som jag vill beröra är de kommentarer som rör sig omkring Israel. Gulfkrisens avslutning utgör utan tvivel en unik möjlighet att påverka fredsprocessen i detta sargade område.

Sedan 1946 håller arabstaterna uppe en handelsblockad gentemot Israel. Den är naturligtvis förståelig. Men det vore en betydelsefull insats för att avveckla spänningarna och att åstadkomma nya förbindelser om handelsblockaden, från i varje fall de stater som ingick i FN-koalitionen, kunde hävas mot Israel. Det vore en långt mer konstruktiv politik än att nästan ensidigt stötta PLO. En politisk insats från svensk sida hos FN-koalitionens arabstater för att häva blockaden mot Israel vore en stor insats för freden i Mellanöstern.

När jag nu har nämnt PLO, fru statsråd, vill jag säga att det är alldeles påfallande hur skillnaden i behandlingen av PLO och Taiwans informationskontor i Stockholm slår en i ansiktet. Taiwan är Sveriges 18:e handelspartner i en balanserad handelssituation och med ett program på 6 miljarder dollar för infrastrukturinvesteringar i framtiden. Vi kan inte ens möta dem på en högre nivå än departementsnivå när vi vill tala med dem offentligt. Det måste bli en ändring i den frågan.

Låt mig ägna den senare delen av mitt inlägg åt den europeiska situationen. Låt mig i sista hand ta upp Europas EG och EES-samarbetet. Jag vill först diskutera något litet den östeuropeiska situationen. Det finns en faktor där som är av avgörande betydelse. Det är Polens möjligheter att lyckas i sitt mycket djärva försök att återinföra marknadsekonomi.

Det finns en politisk händelse i Europa som inte har observerats så mycket, nämligen Paris-klubbens nedskrivning av Polens skulder. Det var en händelse av utomordentligt stor betydelse för hela Europas framtid. Det är ett steg i en riktning som vi måste följa. Det måste tas politiska initiativ av G 24 och nationer ur en större krest för att lindra Östeuropas skuldbörda, framför allt Polens. Polen har svarat på förtroendet från Västeuropa med en kolossal insats då det gäller att omvandla den förfallna planekonomin till en levande marknadsekonomi. Uppoffringarna i Polen har varit mycket stora under den inledande fasen.

Fru statsråd! GATT-frågan föll bl.a. på jordbrukspolitiken. Vi möter i EES-förhandlingarna ett jordbrukspolitiskt problem som är av betydande dignitet, nämligen den s.k. 70-listan eller cohesion-listan. Den måste ses i ett sammanhang med kraven på en lösning på fiskets område och den föreslagna, om än så länge utomordentligt obeskivna, EFTA-fonden. Detta paket av problem kan bli ett s.k. stumbling block för framgången för EES. Det är nationella intressen av hög dignitet som ingår i det paketet.

Den svenska jordbruks- och livsmedelspolitiken tog förra året ett avgörande beslut i rätt riktning. Det utgjorde ett viktigt bidrag från svensk sida för att klara både GATT-problemen och närmandet till Europa. När man tänker på detta vore det närmast självklart att vi gick ännu ett par steg på jordbrukspolitikens område. Vi borde nu försöka åstadkomma ett verkligt närmande till EGs revision av CAP, den gemensamma jordbrukspolitiken. Vi borde på ett eller annat sätt få delta i det arbetet. Svenska jordbrukare klarar inte att ställas inför tre eller fyra omställningar, först 1990 års beslut, sedan EES-avtalet, sedan medlemskapet och till sist GATT-regleringen. Ett steg i rätt riktning vore att den svenska regeringen försökte att få delta i revisionen och göra sin stämma hörd om lösningarna.

Det vore naturligtvis av utomordentlig betydelse att en sådan insats också förenades med kravet på att planeringen nu gjordes för en alleuropeisk jordbrukspolitik. Då kan vi när de östeuropeiska staterna kommer in i handelsgemenskapen med en sund ekonomi redan vara förberedda för en alleuropeisk jordbrukspolitik som en del av GATT-arbetet.

Vi har redan insett att EES-avtalet inte kommer att bli vad vi hoppades under våren 1989 efter Delors tal och efter statsministrarnas deklaration i Oslo. De lösningar vi nu ser framför oss har sämre innehåll och sämre kvalitet än de som då uttalades utgöra förutsättningar för vårt deltagande. Men eftersom vi nu, tack och lov, har fått medlemskapets möjligheter i vårt perspektiv kan man säga att vi lättare kan acceptera den dåliga EES-lösning som ligger framför oss. Det viktiga är emellertid att det blir ett EES-avtal. Vi får inte svikta när det gäller det målet. Vi får inte underlåta att företa några ansträngningar för att nå dit fram. Det är uppenbart att vi måste försöka hålla samman EFTA-gruppen, men det får inte ske till varje pris. Det viktiga är att Sverige når ett EES-avtal. Det är viktigt för vår analys av det blivande

medlemskapets innehåll, och det är viktigt för att vi så tidigt som möjligt får en aktiv roll inne på den inre marknaden. Men det får som sagt var inte ske till vilket pris som helst.

På fiskets område förekommer det två problem. Det ena är att Island inte vill, eller möjligen inte kan, acceptera EGs hållning. Det andra är att svenskt fiske ständigt tycks utsättas för hotet att i regleringar med EG förlora marknadsandelar. Jag vill gärna att statsrådet även i denna debatt repeterar vad statsrådet många gånger förut har sagt, nämligen att Sverige inte kan och får ta undan den viktiga del av vårt folks försörjning och vårt folks kultur och tradition som ligger i ett levande fiske och en levande svensk fiskeindustri.

De institutionella lösningarna inom EES behöver jag inte närmare beröra. Vi vet att de blir otillfredsställande. Vi vet att vi kan acceptera otillfredsställande lösningar eftersom vårt hopp, vårt perspektiv, är att de bara skall gälla i två år.

Jag vill emellertid avsluta med att säga att den analys av medlemskapet som aviseras till sommaren hålls undan från parlamentets ledamöter under en viktig tid. Jag tycker att statsrådet tidigare än till sommaren skulle erbjuda riksdagens EFTA-delegation information om vad analysarbetet ger eller ge denna information på annat sätt. Vi för nu en debatt om tidpunkter hit och dit. Jag tänker inte ge mig in i den debatten, men jag vill gärna att statsrådet ger oss tillgång till en verklig information om det analysarbete som pågår, upplysning om när grundlagskommittén kommer att tillsättas och när dess direktiv kommer att utges. Det är viktigt för oss att veta att den kommer i god tid och att vi kommer att få delta i den.

Anf. 3 HADAR CARS (fp):

Herr talman, fru statsråd, ärade ledamöter! Den deklaration som regeringen har presenterat ger intryck av en förteckning över förskingrade fördelar och oförlösta frågor.

Om jag får börja med de oförlösta frågorna står Uruguay-rundan högt upp på den listan. Vad sägs i deklarationen? Jo, att motsättningarna mellan parterna i förhandlingarna är stora, att förutsättningarna är oklara, att förhandlingar i långbänk kan leda till att hela processen faller samman och att realistiska förväntningar nu får kastas överbord. Det är viktigt att notera att deklarationen andas en djup pessimism i avseende på Uruguay-rundan. Det är säkert motiverat.

Lika fullt är det naturligtvis tråkigt att de förväntningar på framgångar för ökad global frihandel vi haft inte verkar att infrias. Det understryker ytterligare för Sveriges del den betydelse vi måste fästa vid framgångar i de förhandlingar vi för med den Europeiska gemenskapen om ett närmande till och medlemskap i den.

Jag vill gärna understryka det som även Nic Grönvall var inne på, nämligen att genom de förhandlingar som förs i GATT både tjänster och livsmedel på sikt måste underkastas en ordning av samma slag som gäller andra varor. Det är otillfredsställande att så inte tycks kunna ske nu. Inte minst när det gäller livsmedelsområdet bör vi överväga hur vi kan medverka till ökad frihandel.

Sedan noterar jag, herr talman, att teko-restriktionerna upphör. Det är ju

inte någon nyhet för mig direkt, men det är ändå roligt att kunna konstatera att folkpartiets långa och mångåriga kamp för frihandel och konsumenternas bästa nu äntligen kröns med framgång.

Herr talman! Den centrala frågan för oss alla i Sverige är relationerna till den Europeiska gemenskapen. Även denna ingår tills vidare i gruppen "oförlösta frågor". Statsrådet har förhoppningar om att förhandlingarna om ett EES-avtal skall kunna slutföras till sommaren och vara i kraft den 1 januari 1993. Det finns ingen här i kammaren som inte delar hennes förhoppning med undantag av de kommunister och miljöpartister som över huvud taget inte vill ha någonting med den Europeiska gemenskapen att göra. Men bland dem med någon som helst realistisk syn på den ekonomiska och politiska verkligheten finns det ingen som inte delar uppfattningen om att ett EES-avtal vore önskvärt. Man måste dock ställa sig frågan hur realistiskt det är att förhandlingarna lyckas. Det är ju så, det tror jag fru statsrådet kan konfirmera, att svårigheterna alltså är mycket stora. Det kan alltså hända att vi inte får till stånd ett EES-avtal i tid, dvs. till sommaren.

Det är naturligtvis så att alla länder på EFTA-sidan i första hand företräder sina egna intressen. Det gör Sverige, liksom Schweiz och de andra. Det finns inte skäl för att söka hålla ihop kretsen. Men om ett sammanhållande av EFTA-kretsen skulle innebära att Sverige skulle tvingas avstå från det som för oss var fördelaktigast har vi inte större orsak att visa solidaritet med t.ex. Schweiz än med Danmark. Det är inte så att EFTA-länderna som grupp står oss närmare än länderna i den Europeiska gemenskapen. Jag tycker att det bör understrykas.

Jag känner en oro för de diskussioner som pågår i den Europeiska gemenskapen om en ändrad författning för denna. Det finns ingenting som tyder på att man i denna över huvud taget diskuterar konsekvenserna av en utvidgning av medlemskretsen. Man har tydligen inte börjat ställa in sig på att länder som Sverige kan bli medlemmar. Därför är det viktigt för oss att ligga på nu och se till att vi gör klart för länderna i EG-kretsen att det är just detta som är Sveriges strävan. Vi vill ju att EG redan nu skall ta den hänsyn till Sveriges ambitioner som är motiverad av att vi vill vara medlemmar redan från den 1 januari 1995.

ESS-avtalet är, även om det blir som bäst, ett andra klassens arrangemang för Sverige. Det kan ses som ett steg på vägen och det ger oss tillgång till de fyra friheterna på den europeiska marknaden redan från den 1 januari 1993. Låt oss dock inte blåsa upp EES till någonting mer än ett arrangemang på vägen till medlemskap.

Man kan fråga sig om regeringen prioriterar på riktigt sätt. Fäster man vikt vid att föra en politik som leder oss närmare den Europeiska gemenskapen? Det är inte alltid fallet. Som exempel vill jag nämna två förslag från regeringens sida. Det ena är förslaget om en "Lex Britannia" om ändringar i MBL. Fackföreningarna har i dagens läge inte rätt att vidta stridsåtgärder, t.ex. blockad mot en arbetsgivare som är bunden av kollektivavtal vare sig det här avtalet är svenskt eller utländskt. Det harmonierar med EG-rättens krav på lika behandling. Nu vill emellertid regeringen ge fackföreningarna rätten att sätta ett fartyg i blockad för att tvinga arbetsgivarna att frånga sitt eget lands kollektivavtal och i stället tillämpa svenska villkor. De svenska fackförening-

arna skulle på så sätt kunna få avgöra om t.ex. en portugisisk fackförening förhandlat sig till en tillräckligt hög lön för sina anställda.

Detta är inte en lag som står i överensstämmelse med viljan till ett närmande till den Europeiska gemenskapen. Regeringen har själv utfärdat regler av innebörden att vi bör ha EG-reglerna med i det lagstiftningsarbete som pågår, men bryter själv i det här fallet på den punkten.

Ett annat fall är de s.k. PET-flaskorna där man konstruerat ett hemgjort retursystem som knappast rimmar med EGs intentioner.

Jag vill rikta uppmärksamheten på att det måste finnas en konsekvens i regeringens handlande. Den måste visa att den menar allvar i sina strävanden att nå EG-medlemskap.

Jag tycker det är bra att det i deklarationen sägs, att det inte råder något motsatsförhållande mellan ett EES-avtal och en medlemskapsansökan. Därför skall vi enligt min uppfattning så snart som möjligt markera detta genom att se till att vår ansökan om medlemskap lämnas i Bryssel.

Som medlem i EG kan vi medverka till att bygga framtidens Europa, säger statsrådet Gradin. Ja, då kan *också* vi medverka till att bygga framtidens Europa; andra har ju redan kommit ett bra stycke på väg i den riktningen.

Herr talman! Till de olösta frågorna hör självfallet Östeuropa. Jag vill gärna instämma i vad Nic Grönvall sade om betydelsen av att vi medverkar till att skapa förutsättningar för ekonomisk utveckling i dessa länder, och inte minst i Polen. Polens planer är ambitiösa, och vi har anledning att som nära granne till Polen och med hänsyn till de historiska traditioner vi har i förhållande till Polen, på olika sätt se över vad vi kan göra för att hjälpa landet att få fart på sin ekonomiska utveckling.

En svensk företagsledare, Göran Ennerfelt, har pekat på att Östeuropa står på randen till en ekonomisk katastrof. Han har också föreslagit att man skall förklara Östeuropa som biståndsområde. Jag vill i varje fall säga att jag delar hans uppfattning att utvecklingen i Östeuropa hotar ta en olycklig vändning, om man inte snabbt får fart på framåtskridandet.

Statsrådet nämner i sin deklaration vårt samarbete med Baltikum och talar om informationskontor i Tallinn, Riga och Vilnius.

Jag vill framhålla, att vi kan göra väsentligt mer för dessa länder än vad vi gör nu. Inte minst borde vi hjälpa dem mer när det gäller utbildning i marknadsekonomi. Vi borde skicka dugande företrädare för de baltiska staterna på kurser till olika utbildningscentra, även utanför Sverige. Jag noterar att när det t.ex. gällde baltiska ekonomers deltagande i en "workshop" i London om Östeuropas förändring, kunde vi inte medverka till att betala deras resor till London. Vi har nämligen en regel som säger, att Sverige endast kan bistå med respengar om resan går till Sverige. Jag undrar om inte statsrådet kunde överväga att föreslå regeringen att ändra på de bestämmelserna, och jag skulle gärna vilja ha hennes kommentar till det.

Det som Nic Grönvall sade om Taiwan kan jag också instämma i. Det är intressant att man i den här deklarationen nämner Taiwan som ett av de länder i Sydöstasien som man vill skall få en plats i det handelspolitiska samarbetet som motsvarar deras ställning i världsekonomin. Jag vill därför fråga statsrådet om detta innebär att Sverige nu aktivt stöder Taiwans ambitioner att få medlemskap i GATT.

När det gäller Japan pekar statsrådet på att man nu vill anslå 7 milj.kr. för att stimulera japanska företag att investera i Sverige. Ja, detta är ett typiskt uttryck för socialdemokratisk "kraftfull" politik. Vi har sett många exempel på den, men sällan några framgångsrika.

I Ekonomisk Debatt i januari i år finns en uppsats av ekonomie doktor Thomas Andersson, som för närvarande vistas som forskare vid den japanska centralbanken, om relationerna mellan Japan och Europa. I en tabell i uppsatsen tar han upp faktorer som är "avgörande för lokaliseringsvalet av europeisk bas för japanska företag". I den enkät som han bygger på har företag angett totalt 730 motiv för sitt, delvis sammanfallande, val.

Bland motiven finns bl.a. tillräcklig infrastruktur, att den inhemska marknaden är tillräckligt stor och attraktiv, att distributionssystemet är fördelaktigt, att transportnätet är tillfredsställande, att det är god kvalitet på arbetskraften, tillfredsställande lönekostnader, pro-japanska attityder, fördelar för barnens skolgång, och – som grupp 13 – andra orsaker.

Sverige har i dessa 730 fall nämnts en gång, nämligen under rubriken "andra orsaker". Det tyder på att det kanske inte räcker, fru statsråd, med 7 milj.kr. Det kanske vill till något helt annat om Sverige skall bli attraktivt för utländska investeringar!

Herr talman! I sin beskrivning av utvecklingen i Sydafrika erinrar statsrådet om att tidpunkten då vi på nytt får ta upp frågan om sanktionerna till omprövning kan komma ganska snart. Jag hoppas att hon har rätt i det avseendet och jag delar hennes uppfattning att södra Afrika, och inte minst Sydafrika, kan bli ett viktigt samarbetsområde för Sverige, inte bara politiskt utan också kommersiellt, den dag då apartheidregimen på allvar kan avskrivass.

Det gläder mig att EFTA vill ha ett frihandelsavtal med bl.a. Israel. Jag kan starkt understryka det som redan har sagts om betydelsen av att vi i det sammanhanget från svensk sida prövar möjligheten att, på motsvarande sätt som man har gjort i en del andra länder, lagstifta mot den arabiska bojkotten av Israel. Tidpunkten och tillfället för en sådan lagstiftning är nu säkerligen lämplig. Vi bör också följa vad som sker inom den europeiska gemenskapen. Jag beklagar att vi i dag jämt har små möjligheter att påverka. Men låt oss hoppas att man inom EG fattar riktiga och kloka beslut avseende lagstiftning mot en fortsatt arabisk bojkott av Israel.

Herr talman! När man kommer till avdelningen förskingrade fördelar – det är naturligtvis inledningen till den här deklarationen jag har i tankarna – skyller statsrådet de problem som Sverige nu har på den vikande konjunkturen. Samtidigt andas hon stor optimism om att förutsättningarna för en vändning skall komma redan i år, och att 1992 blir ett år av återhämtning. Inte heller i det avseendet skulle jag önska annat än att hon hade rätt. Men jag tror att det finns anledning till försiktighet.

Vi har haft tre år med nolltillväxt – stagnation – i svensk produktion. Det har t.o.m. gått så långt att vi nu har en totalt sett minskad produktion. Och vi är i Sverige på väg mot den högsta arbetslösheten sedan 30-talet. Detta är självfallet ett resultat av den politik som har förts. Det är inte någonting som man kan skylla på konjunktursvängningar, utan det är den tredje vägens slutliga fiasko, herr talman, som kan sammanfattas på detta enkla sätt.

De grundläggande svenska problemen kvarstår, bl.a. bristen på konkurrens och konkurrenskraft, inte minst bristen på konkurrens inom den offentliga sektorn. På grund av den socialdemokratiska politiken har man inte kunnat få till stånd de förändringar som är nödvändiga för dem som är i behov av de tjänster som den offentliga sektorn ger. Vi har inte heller det nyföretagande som landet skulle behöva och vi har fortsatt stora svenska investeringar utomlands och endast små i Sverige. En ytterligare påminnelse om detta kom så sent som den 10 april. Det talas där om att svenska företag köpte in sig för 70 miljarder kronor i Europa under 1990.

De strukturproblem som vi har i svensk ekonomi kvarstår alltså, och de är en följd av den politik som regeringen har fört. Därför finns det också anledning att med försiktighet se tiden an. Några stora och snabba vändningar kan vi inte räkna med.

Herr talman! Nic Grönvall noterade att EG-frågan inte dominerade i regeringsdeklarationen. Han framhöll, att det fanns mycket annat som var viktigt inom handelspolitiken – och visst är det så. Men jag vill ändå för min del understryka, att det finns skäl att göra fullständigt klart vad som för Sverige är den allra viktigaste frågan. Det är att under hela den mandatperiod som ligger framför oss, se till att Sverige når fram till medlemskap i den Europeiska gemenskapen. Vår framgång eller vårt misslyckande i det avseendet blir avgörande för hur man kommer att bedöma den riksdag och den regering som tillträder efter valet. Är Sverige den 1 januari 1995 medlem av EG, då har statsmakterna lyckats, annars har de inte gjort det. Medlemskap i EG måste därför, herr talman, ha högsta prioritet. Har den det, fru statsråd, på regeringens prioritetslista?

Anf. 4 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka Anita Gradin för en utförlig deklaration. Den innehåller en viss målinriktning, men huvudsakligen en redovisning av vad som har hänt. Med den gamla betygsskalan från den tid då jag gick i skolan skulle det bli icke utan berömd godkänd, eller Ba.

Herr talman! Världsekonomin och den internationella handeln har under de senaste åren präglats av en intressant och i många avseenden positiv utveckling. Trots en viss avmattning under 1990 har världsekonomin fortsatt att växa.

Men tyvärr har Sverige tappat marknadsandelar i denna växande ekonomi och handel. Det beror uteslutande på den ekonomiska politik som regeringen fört. Regeringen bär ansvar fullt ut för att Sverige har prissatt sig ut ur den växande handeln.

Alla har vi ställt stora förhoppningar till förhandlingarna inom GATT, den fortsatta och intensifierade västeuropeiska integrationen samt demokratiseringsprocessen och övergången från planekonomi till marknadsekonomi som inletts i flera av länderna i Öst- och Centraleuropa. Delvis lever dessa förhoppningar kvar, men problemen inom GATT inger oro – problemen med att skapa ett stabilt internationellt handelssystem.

Den svenska handelspolitiken måste, enligt min och centerns uppfattning, ha som mål att åstadkomma en utökad export och en fungerande frihandel.

Därför måste vi prioritera några områden:

1. Förhandlingarna inom GATT om ett stabilt regelverk för internationell handel måste drivas på och nå ett positivt resultat. Vi måste göra vad vi kan på detta område.

2. Vi måste fullfölja förhandlingarna med EG om ett EES-avtal och därefter medlemskap i EG.

3. Norden som hemmamarknad måste vi främja betydligt mer än vi hittills har gjort.

4. Åtgärder för att främja handel och samarbete med Central- och Östeuropa måste vidtas.

5. Som ett led i dessa åtgärder måste vi öka handelsrepresentationen i de baltiska republikerna.

6. Vi behöver ett program för att främja småföretagens exportmöjligheter, i första hand inom EG.

7. Vi måste eftersträva frihandelsavtal med länder i andra världsdelar.

Sverige är ett relativt litet land med högt specialiserad produktion och med ett mycket starkt import- och exportberoende på många områden. Därför måste vi verka för en öppen internationell handel. Det är av avgörande ekonomisk betydelse för vår nation.

För Sverige, som har en mycket exportberoende ekonomi, skulle en mer protektionistisk världshandel medföra nackdelar. Den inhemska marknaden är för liten för att kunna utgöra en sluten enhet. En omfattande utrikeshandel är därför nödvändig för att vårt land skall få resurser till reformer och välfärdsutveckling.

Tyvärr har den ekonomiska politik som regeringen fört under 1980-talet inneburit kraftiga kostnadsökningar för näringslivet. Det har gjort att näringslivet haft svårare att hävda sig i världshandeln. Det har i sin tur medfört att den svenska exporten har förlorat marknadsandelar alltsedan 1983. Svenska företag har för varje år som gått fått allt svårare att hävda sig på världsmarknaden.

Av bl.a. kostnadsskäl har många svenska industriföretag valt att investera utomlands, i första hand inom EG-området, som också Hadar Cars sade, i stället för i Sverige.

Nu måste det skapas förutsättningar för en mer gynnsam utveckling av svensk utrikeshandel. Vi måste stimulera till ökade investeringar och ökad produktion inom landet. Därför behövs både en annan inriktning av den ekonomiska politiken och en bättre näringspolitik. Det räcker inte med anslag på 7 milj.kr. för att främja handeln med exempelvis Japan. Japan i all ära, men nog vore det bättre om regeringen i första hand främjade svenska företags investeringar i Sverige i stället för att som ett lockbete och som en manifestation av krafttag anslå 7 miljoner för främjande av handel med exempelvis Japan. Detta anslag var väl bara en liten fin vink och en gåva för att underlätta en nyligen genomförd resa i österled.

Jag tror att det behövs en helt ny inriktning av den ekonomiska politiken och en bättre näringspolitik. Sverige behöver en nytändning på många områden. Och, herr talman, Sverige behöver faktiskt en ny regering.

En fri handel mellan länder är ett viktigt instrument för utveckling, men då måste denna handel bedrivas på likvärdiga villkor och med fasta spelregler. En öppen och fri handel fungerar bäst när parterna på världsmarknaden

agerar utifrån likartade förutsättningar. Frihandeln kan emellertid leda till negativa effekter när det gäller fördelningen av ekonomiska resurser mellan industri- och utvecklingsländer. På den punkten måste vi vara observanta.

Det är därför angeläget att en öppen och fri världshandel inte förstärker den obalans mellan i- och u-länder som nu förekommer. I stället skall vi främja en ekonomisk utveckling i de värst utsatta länderna.

Sverige har bilaterala handels- och samarbetsavtal med ett tjugotal olika u-länder. Enligt min uppfattning bör Sverige ingå avtal med ytterligare ett antal länder just för att främja deras handel och i övrigt hjälpa dem. Vad avser regeringen att göra, statsrådet Anita Gradin, för att Sverige skall sluta frihandelsavtal med fler länder i tredje världen?

I den handelspolitiska deklaration som Anita Gradin nyss har läst upp berörde hon också miljöfrågornas betydelse i handelspolitiken. Äntligen, skulle jag vilja säga.

Centern har länge betonat sambandet mellan miljö, handel och ekonomi. Vi har tidigare mött ett kompakt motstånd från socialdemokraterna. Nu börjar de tala om miljöfrågornas roll i handeln, och det är bra. Vi vill dock se mer av praktisk politik på miljöområdet.

Sociala, hälsopolitiska och miljömässiga aspekter måste ligga till grund för Sveriges handelspolitiska ställningstaganden. I vårt land ställs välmotiverade hälso- och miljökrav på produkter och produktionsmetoder inom industri och jordbruk. Därför måste vi ställa samma krav på importerade produkter som på inhemskt producerade.

Flera talare har berört frågan om GATT-förhandlingarna. Utgången av dem har stor betydelse för möjligheterna att skapa ett stabilt multilateralt regelverk inom världshandeln.

För ett litet land som Sverige är det angeläget att GATT-förhandlingarna leder till positiva resultat och ett fast och fungerande regelverk. Som flera talare redan har sagt blir risken annars mycket stor för att de stora och rika nationerna och handelsblocken enas om bilaterala handelsöverenskommelser. Detta skulle allvarligt försvåra villkoren för världshandeln samtidigt som respekten för GATT minskade. U-länderna och de mindre nationer som har en omfattande utrikeshandel skulle få svårt att hävda sig i en sådan situation. Därför är det nödvändigt att Sverige tillsammans med de övriga nordiska länderna gör allt man kan för konstruktiva och enande lösningar i de fortsatta förhandlingarna inom GATT.

Anita Gradin har delvis berört frågan om GATTs framtid och USAs roll i sammanhanget. Vad gör regeringen mer konkret i den uppkomna svåra situationen för att få fart på GATT-förhandlingarna?

Jordbruks- och tekopolitiken har tillhört de svåraste frågorna att lösa inom GATT. Det bör även i det här sammanhanget betonas att jordbruket, förutom att producera livsmedel, har en viktig roll i vårt samhälle. Det har också avgörande betydelse för möjligheterna att upprätthålla sysselsättningen.

I likhet med vad som gäller för övriga sektorer inom näringsliv och handel bör det ske en avreglering inom jordbruket, något som riksdagen också fattat beslut om. Men det är viktigt att betona att sänkningen av gränsskyddet

för det svenska jordbruket inte får ske i snabbare takt än vad som gäller för vår närmaste omgivning, t.ex. EG.

Parallellt med integrationen i Västeuropa är det nödvändigt att stärka och utveckla handeln i Norden. Administrativa och tekniska handelshinder i Norden måste tas bort för att möjliggöra en vidgad och bättre fungerande marknad i vårt närområde.

De nordiska länderna är inte bara viktiga ekonomiska partners med en betydande intressegemenskap, utan de har också i långa stycken en likartad principiell syn på ekonomins och handelns utveckling.

Det var länge sedan som Norden som hemmamarknad etablerades som ett mål i det nordiska samarbetet, men detta mål är långt ifrån uppnått. Det finns alltför många kvarvarande hinder för handel och ekonomisk utbyte mellan länderna i Norden. Inte minst upplever man detta i gränsområdena, där samarbetet mellan grannarna på ömse sidor om riksgränsen är naturligt och för många en nödvändighet för att regionen skall överleva.

Det arbete som bedrivits de senaste åren för att främja en nordisk hemmamarknad har framför allt inneburit en kartläggning och antaganden av vissa principiella riktlinjer. De konkreta resultaten av detta arbete har däremot varit få. Det är därför av utomordentligt stor betydelse att harmoniserings- och utvecklingsarbetet mellan de nordiska länderna fortsätter och att de nordiska aspekterna beaktas i det förhandlingsarbete som pågår med det övriga Europa.

Det nordiska samarbetet har ett stort värde i sig, men det kan också lämna väsentliga bidrag till det västeuropeiska samarbetets utveckling.

Sverige måste verka för ett ökat handelsutbyte med länder och områden utanför EG. Dit hör Sovjet, det övriga Öst- och Centraleuropa, Nordamerika, u-länderna och länderna i Stilla havsområdet.

De ekonomiska reformer i Central- och Östeuropa som nu genomförs är ett viktigt led för integrationen av dessa länder i världsekonomin. Här kan regeringen göra betydligt mer än vad som hittills har åstadkommit.

För flera år sedan föreslog centern att Sverige

- borde medverka till att stärka EFTA,
- via EFTA borde sluta frihandelsavtal med länderna i Central- och Östeuropa, och
- borde inrätta handelskontor i länderna i Öst- och Centraleuropa.

Till dessa förslag sade socialdemokraterna först ett bestämt nej. Allt arbete skulle koncentreras på EG.

Vad har nu hänt?

EFTA har stärkts, såsom vi föreslog. I fjol beslöt EFTA om ett samarbetsavtal med flera av länderna i Central- och Östeuropa. Nu är man i färd med att förhandla om frihandelsavtal. Allt detta är bra, men jag tvingas konstatera att regeringen faktiskt har dragit benen efter sig när det gällt aktiviteterna i Östeuropa. Eller för att använda Anita Gradins uttryck i deklarationen: Man har haft Östeuropa i långbänk.

Frihandelsavtal med länderna i Östeuropa kan bli en viktigt hävstång för att främja handeln med dessa länder, som nu övergår till marknadsekonomi. Men det är också viktigt att säga att en ökad handel med länderna i Central-

och Östeuropa är ett viktigt steg för att stärka demokratin och främja ett demokratiskt samhälle i de länderna. Det är i synnerhet viktigt därför att dessa länders handel med Sovjet minskar. Det är då viktigt att länderna i Västeuropa och de nordiska länderna är aktiva för att främja en ökad handel. Vårt motto måste vara: Där rubel går ut skall kronan gå in!

Demokratiseringen och övergången till marknadsekonomi i de Central- och Östeuropeiska länderna skapar nya förutsättningar för handel med dessa länder. En utbyggd svensk kommersiell utlandsrepresentation blir därför viktig.

I en motion till fjolårets riksmöte föreslogs centern ett program för etablering av handelskontor i Polen, dåvarande Östtyskland samt de baltiska staterna. Vi noterar nu med tillfredsställelse att regeringen i årets budgetproposition föreslår att ett handelskontor skall inrättas i Warszawa. Dessutom har nyligen en filial inrättats i Berlin.

För att bättre främja handeln med alla de tre staterna i Baltikum bör vi, som tidigare talare också tagit upp, ha beredskap för att inrätta handelskontor i Tallinn, Riga och Vilnius. Handeln i Östersjöområdet kan och måste utvecklas. Detta har betydelse inte minst för sydöstra Sverige och för de svenska småföretagen. Här finns goda utvecklingsmöjligheter.

Småföretagen är näringslivets ryggrad och framtid. Det är då särskilt viktigt med en näringspolitik som främjar ett stabilt näringsliv i Sverige men som också främjar en ökad handel. Det är därvid viktigt att vi skapar gynnsamma villkor för de mindre företagen och balanserar beroendet av de större företagen.

Den fördjupade integrationen mellan Sverige och EG inom ramen för ett EES-avtal och senare ett medlemskap i EG ger möjligheter för de mindre företagen att nå en större marknad. Integrationen innebär dessutom förstås en ökad konkurrens. Därför är det angeläget att de mindre företagens ställning stärks för att de skall kunna hävda sig på Europamarknaden.

Regeringen bör därför – under den tid den har kvar – tillsammans med bl.a. Exportrådet påbörja utarbetandet av ett program som främjar de mindre företagens exportmöjligheter och samarbete med småföretag i EG-länderna.

Herr talman! Till sist vill jag säga att jag till fullo kan instämma i det avslutande stycket i Anita Gradins utrikeshandelsdeklaration. Det var vackert formulerat, det visar en målinriktning och det ligger i linje med vad vi i centern eftersträvar.

Anf. 5 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det är lätt att instämma i ganska mycket av det som Per-Ola Eriksson har sagt. Det finns påtagliga likheter mellan centerpartiets och vänsterpartiets syn på handelspolitiken. Det finns också stora skillnader – det skall jag inte sticka under stol med, och jag återkommer till detta senare.

Andra talare har sagt att regeringens handelspolitiska deklaration är fyllig samt ger en överblick över de handelspolitiska problem som finns och över de handelspolitiska initiativ och åtaganden som regeringen varit involverad i. Jag vill instämma i den bedömningen, men jag vill inte instämma i uttalandena om att den handelspolitiska deklarationen har ett optimistiskt anslag.

Jag tycker snarast tvärtom. Man kan knappast säga att regeringens handelspolitiska deklaration ingjuter någon optimism. Intrycket är snarast att den internationella handeln står inför ett antal mycket svåra problem.

Ett av dessa problem är den internationella lågkonjunkturen som hämmar utvecklingen av handeln. Sverige, som är ett extremt exportberoende land, drabbas hårt av detta. En stor del av nedgången i svensk export och de problem som den svenska exportindustrin står inför har i denna deklaration och tidigare deklarationer direkt eller indirekt skyllts på för höga löneavtal tidigare, något som regeringen nu säger håller på att rätta till sig. Jag kan inte instämma i denna bedömning. Den är åtminstone inte fullständig.

Behoven av lönekompensation för stora löntagargrupper – arbetare och lägre tjänstemän – är något som regeringen själv har skapat genom den tredje vägens politik och genom att göra det extremt förmånligt för exportföretagen och lätt för dessa att tjäna pengar, samtidigt som de lönearbetandes intressen har fått stå tillbaka.

Den politiken har också haft en del andra negativa konsekvenser. En sådan konsekvens är att en mängd små och medelstora företag har knutits upp mycket hårt till bilindustrin och andra stora svenska, internationellt verkande företag. Man har blivit extremt beroende som underleverantör. Underleverantörernas extremt svåra situation är någonting som dagligen uppmärksammas runt om i landet med beslut om nedläggning av verksamheter, neddragning av produktion m.m.

Den tredje vägens politik har också inneburit en fastlåsning av en något föräldrad industristruktur, något som skapat problem som man nu med näringspolitiska åtgärder, främst de ambitiösa infrastruktursatsningarna, försöker komma till rätta med. Det hade varit betydligt bättre och förnuftigare om infrastrukturinvesteringarna hade gjorts under en högkonjunktur, då arbetsmarknaden hade haft möjligheter att suga upp dem som hade friställts vid en sådan strukturomvandling.

Deklarationen uttrycker också en välmotiverad besvikelse över GATT-förhandlingarnas sammanbrott och Uruguayrundans ovissa framtid. Nu verkar det mesta hänga i luften. Vi delar regeringens uppfattning att det vore oerhört olyckligt om GATT försvagades, och vi delar också uppfattningen att Uruguayrundan snabbt måste avslutas på ett konstruktivt och framgångsrikt sätt. Men vi konstaterar också att de främsta hoten mot detta och de aktiva aktörerna bakom problemen och sammanbrotten i första hand är USA och EG.

Sverige är en liten handelsnation, och det är främst de små handelsnationerna som tjänar på ett starkt GATT. De stora och starka block som håller på att växa fram klarar sig alltid. Därför är det också oroande när man i deklarationen konstaterar att USA visar ett allt större intresse att teckna bilaterala handelsavtal. I sådana sammanhang kommer alltid de små nationerna i hopplösa underlägen. Avtalen sluts huvudsakligen på den starkare partens villkor.

Jag skulle vilja lyfta fram en något kryptisk formulering i regeringsdeklarationen:

”Förstärkta och utvidgade GATT-regler är också viktiga för att förhindra

att de regionala liberaliseringsprocesserna inom och utom Europa blir exklusiva och inåtvända.”

Har jag rätt om jag tolkar detta så, att utvecklingen bl.a. mot EGs inre marknad är en sådan ”regional liberaliseringsprocess” som riskerar att bli exklusiv och inåtvänd? I så fall måste jag tolka det så, att regeringen instämmer i vänsterpartiets farhågor att EG mycket väl under olyckliga omständigheter kan utvecklas till en åtminstone handelspolitisk fästning: Fästningen Halva Europa.

Herr talman! Jag har i tidigare handelspolitiska debatter försökt göra mig till tolk för en nyanserad syn på frihandel. Vänsterpartiet värderar fri handel mellan jämbördiga parter mycket högt. Men vi ser inte den fria handeln som något överordnat mål. Det finns andra här i kammaren som gör det. Fri handel är i bästa fall något som leder till förnuftig hushållning med planetens samlade resurser och till för de inblandade ömsesidiga fördelar.

Det är för oss givet att fri handel måste vägas mot andra intressen. Den fria handeln är värdefull endast om den underordnas eller samordnas med andra viktiga intressen. Det är nästan banalt att säga att miljöintressen är överordnade och att sociala intressen också är det. Regionalpolitiska intressen och sårbarhetsintressen, dvs. graden av självförsörjning, kan i vissa fall väga tyngre än intresset för frihandeln.

Kammarens mest extrema frihandelsvänner visar ofta en oerhörd arrogans när det gäller sådana hänsynstaganden. Före dem skall det vara drag under galoscherna i handelspolitiska sammanhang. Sociala hänsyn och miljöhänsyn är inte så viktiga. Därför är det mycket glädjande att regeringen har ett avsnitt i sin deklaration om miljöfrågor.

Jag vill fråga Anita Gradin hur hon bedömer möjligheterna att introducera miljöhänsynen i de internationella handelsavtalen och att få gehör för dem. Jag noterar med tillfredsställelse att Sverige där fört in diskussionen om miljöhänsyn och sociala hänsyn. Hur går det? Finns det möjligheter till framgång?

Regeringen nämner ett annat problemområde i detta sammanhang, som vi har diskuterat tidigare, och det är problemet att få u-länderna att acceptera sådana regler som har med miljöhänsyn att göra. Det är lätt att förstå den motvilja som finns i vissa u-länder. Det är lätt att förstå att u-länder kan se det som översittarattityd, som pekpinnar från den industrialiserade världen när vi kräver att de skall organisera sin handel och sin produktion på ett sätt som är skonsamt mot naturen. Vår västerländska historia är inte föredömlig på det området. Det är lätt att begripa att man i fattiga länder ser det som en önskan hos den industrialiserade världen att bevara ett överläge, bevara fördelarna gentemot tredje världen.

I övrigt får u-länderna åtminstone när det gäller konkreta ställningstaganden en ganska undanskymd plats i regeringsdeklarationen. Som exempel på handelspolitiska åtgärder för att gynna u-länder nämner man avvecklingen av de svenska teko-restriktionerna med början i augusti i år. Men vad görs i övrigt, Anita Gradin?

Jag har tidigare tagit upp ett stort problem som är förknippat med den stora omvälvningen och demokratiseringen i Östeuropa, och det är att OECD-ländernas intresse för Östeuropa gör att de fattigaste länderna i Af-

rika och Latinamerika riskerar att bli bortglömda för lång tid framöver. Jag vill till Nic Grönvalls förvåning kanske instämma i vad han sade om skuldkrisen och att skuldfrågorna måste aktualiseras och drivas mycket hårt och bestämt från svensk sida i alla sammanhang där detta är möjligt.

Herr talman! Jag vill även säga några ord om Europa, EG och EES. Jag kan å mina egna och vänsterpartiets vägnar instämma i att Sveriges plats i Europa är viktig och att Sverige aktivt bör delta i att skapa ett nytt Europa. Sverige har mycket att bidra med i ett sådant internationellt arbete. Men vänsterpartiet sträcker sig inte längre än till detta erkännande. Vi ser inte vägen till ett integrerat Europa, ett samarbete i hela Europa som en väg över medlemskap i EG. Det är bekant att centern, folkpartiet, moderaterna och nu socialdemokraterna prioriterar ett EG-medlemskap väldigt snabbt. Regeringen har svängt snabbt i frågan och driver den mycket forcerat. Jag vill rikta en uppmaning till regeringen: Ta det litet lugnt, avvakta och diskutera utvecklingen i Europa. Vi för vår del säger att vi är positivt inställda till ett EES-avtal, till att utveckla ett samarbete mellan EFTA-länderna och EG, ett samarbete som också väldigt snabbt innefattar allt fler östeuropeiska länder och till slut kommer att innefatta hela Europa. Men vi är positiva till ett EES-avtal under vissa villkor, inte ett avtal som innebär ett underordnande under EGs regler utan avtal som är utformat så att hänsyn tas till fackföreningsrörelsens berättigade krav på att miljöhänsyn och övriga sociala hänsyn tas. Går det inte att uppnå ett sådant EES-avtal föredrar vi för vår del ett frihandelsavtal med EG.

Jag vill återigen understryka EGs protektionistiska tendenser. De har visat sig i GATT-sammanhang i samband med jordbruksstödet. De har visat sig i EG i fråga om tekostöd. Det är en ödets ironi att de som med enfaset talat mot att Sverige skall ha EG-regler på tekoområdet är beredda att krypa in under EGs tullmurar när Sverige blir medlem i EG. Farhågorna för en utveckling i protektionistisk riktning i EG, i fråga om det regionala samarbetet i Amerika och Sydostasien delar vi med regeringen.

När det gäller Östeuropa är det oerhört viktigt att Sverige verkar för att utveckla handeln. Det skall givetvis ske efter varje lands särskilda förutsättningar. Att importbegränsningar för tekoprodukter och skor snart kommer att upphöra tycker vi är alldeles utmärkt. Exportkrediter har en given roll i sammanhanget.

Det är emellertid, med tanke på att miljöfrågor är på väg in i den handelspolitiska debatten på allvar och på att flera östeuropeiska länder har ett stort och uppenbart behov av miljövänlig teknik och av teknik för rening och återställande, nästan ofattbart att dessa teknikområden och miljötekniken får så liten uppmärksamhet i de tunga propositionerna om tillväxt, miljö och energi.

När det gäller Baltikum vill jag instämma i stort vad Per-Ola Eriksson sade. Jag tycker att regeringen har visat ett alltför svagt intresse för att utveckla handeln med de baltiska länderna. Man har visat alltför svagt intresse för att upprätta handelskontor i de baltiska ländernas huvudstäder. Det är viktigt ur handelssynpunkt men också, som flera talare har sagt tidigare, som stöd i de baltiska folkens frigörelseprocess.

För att inte bli alltför långrandig skall jag bara när det gäller nordisk handel instämma helt och fullt i vad Per-Ola Eriksson sade.

Jag har flera gånger tidigare i polemik mot de extrema frihandelsvännerna understrukt att handeln också kan användas som vapen. Det har markerats i regeringsdeklarationen dels i samband med kommentarerna till Kuwaitkrisen, dels i samband med uttalanden om utvecklingen i Sydafrika. Det är bra att det understryks att ett solidariskt engagemang för frigörelserörelsen på sikt kan innebära en oerhört stor fördel när det gäller att utveckla andra typer av relationer, däribland kommersiella relationer. Det är bra att regeringen markerar att tiden för att lyfta bort sanktionerna mot Sydafrika ännu inte är inne. Jag noterar med tillfredsställelse de markeringar som görs för att öppna möjligheten till direkthandel med de av Israel ockuperade arabiska områdena.

Anf. 6 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Fru statsråd! Statsrådet Gradin, liksom Nic Grönvall, Hadar Cars m.fl. är lyckliga människor. De lever i den bästa av världar. Visserligen finns det några mindre problem. Den ekonomiska tillväxten tycks något ha bromsats i världen det senaste året, GATT-förhandlingarna har dess värre gått i baklås. Men annars rullar det på riktigt bra. Snart skall vi ha ett EES-avtal, och litet senare skall vi bli medlem av industrivärldens största förbundsstat EG. Samtidigt skall vi samarbeta med Östeuropa och naturligtvis med Norden.

I många av de detaljfrågor som har tagits upp hittills i debatten och i regeringens deklaration kan jag i och för sig instämma, i andra inte. Jag hinner inte att gå igenom i katalogform varje detaljfråga. Jag vill bara instämma i en detaljfråga. Vi tycker i miljöpartiet, precis som Nic Grönvall, att skuld-krisen är ett mycket allvarligt problem för u-världen och att vi i den industrialiserade världen, som så att säga har förfört u-länderna in i denna kris, har ett stort ansvar för att hjälpa till att lyfta av den börda som vi som sagt på sätt och vis har förorsakat. Det är trots allt detaljer.

För mig som miljöpartist är tillvaron betydligt mer komplicerad än vad som framgått av debatten hittills. Jag lever nog inte på samma planet som Anita Gradin, Nic Grönvall och Hadar Cars. Jag lever nämligen på en överbefolkad och plundrad planet. Jag tillhör en kultur som plundrar planeten. Jag tillhör en nation som hugger för sig betydligt mer än sin rättvisa andel av jordens tillgångar, tillgångar som dessutom inte är förnybara och vilkas användning ytterligare förgiftar planeten.

Tro nu inte att jag därmed inte förstår vad ni talar om. Jag har hela mitt liv levt i denna kultur. Jag kan alla begreppen och vet vad ekonomisk tillväxt, BNP, produktivitet och ekonomisk integration betyder. Det är bara det att när vi miljöpartister tittar på dessa fenomen ser vi samtidigt en rad av deras följder – lokalt, regionalt, nationellt och globalt – och finner dess värre att dessa på ett effektivt sätt medverkar till planetens utplundring på alla nivåer. Statsrådet har uttalat några välmenande ord om miljön och beskriver hur man föreslagit att i GATT ta upp miljöfrågorna. Det är uppenbart att miljöfrågorna betraktas som ett tillkommande problem som man nog kan komma till rätta med genom internationellt samarbete, bara vi talar om dem. Men

den ekonomiska tillväxt som för Anita Gradin är målet för utvecklingen är en tillväxt av mer av samma sort. Och med den produktion som dominerar världen i dag tål inte världen just detta: mer av samma sort. Vi måste få fram en utveckling och en teknik av annan sort.

Vi miljöpartister menar att om inte västerlandet förstår att det nu gäller livet, kommer vi att misslyckas. Jag är helt övertygad om att den verkliga tillväxten i världen och i Sverige är negativ, och den har sannolikt varit negativ sedan årtionden. Att vi registrerar en ökad ekonomisk tillväxt i industriländerna beror på att vi inte kan redovisa debetsidan i kronor och ören. Till den räknas uttömda naturresurser från ändliga källor, fossila bränslen och metaller, försurade skogar, sjöar och åkrar, humusförluster i våra åkrar som kan beräknas till 90 miljarder under efterkrigstiden, döende hav i både öster och väster.

Vi i Sverige sätter oss gärna på höga hästar gentemot Östeuropa. Då kan det vara värt att påpeka att Sverige släpper ut mer kväve i Östersjön än Polen med sin fyra gånger större befolkning.

För att illustrera tillståndet i världen skall jag citera Worldwatch Institute's senaste årsbok, där man samtidigt konstaterar hur den s.k. ekonomiska tillväxten pekar på framgång och ökning:

"Ekonomi

BNP

Den globala omsättningen av varor och tjänster var totalt omkring 20 triljoner dollar 1990, en ökning från 15,5 triljoner 1980 (1990 års dollarkurs).

Internationell handel

Världsexporten av alla varor, jordbruksredskap, industriprodukter och mineral, ökade med 4 procent per år under åttiotalet och uppgick till mer än 3 triljoner 1990.

Sysselsättning

Ett normalt år skapar världsekonomin tillväxt miljoner nya arbeten. Men ökningstakten understiger vida antalet nytillkomna arbetssökande.

Börskurser

Ett nyckeltal för investerarnas förtroende för näringslivet. Steg till ett alltid rekord i slutet av 1989 och början av 1990 på Tokyos och New Yorks aktiebörser.

Miljö

Skogar

Varje år minskar världens skogar med omkring 17 miljoner hektar, en yta lika stor som Österrikes. Skogarna fälls för att ge jordbruksmark, vedbrand och som råvara till skogsindustrin. Uttagen överskrider vida den naturliga avkastningen. Luftföroreningar och försurning kräver dessutom en ökad tribut i alla världsdelar.

Årliga förluster av matjord från odlingsmark uppskattas till 24 miljarder ton, motsvarande ungefär Australiens veteareal. Utarmning av betesmarker pågår allmänt i Tredje världen, Nordamerika och Australien.

Klimatsystem

Mängden koldioxid, den viktigaste växthusgasen i atmosfären stiger nu med 0,4 procent per år som följd av bruket av fossila bränslen och skogsskövling. De rekordvarma somrarna på åttiotalet kan mycket väl överträffas under nittioalet.

Luftkvalitet

Hälssofarliga halter av luftföroreningar har uppmätts i hundratals städer och i nivåer skadliga för grödorna i dussintals länder.

Växt- och djurliv

Samtidigt som antalet människor ökar på jorden minskar antalet djur- och växtarter. Den biologiska mångfalden hotas av biotopförstörelse och föroreningar. Stigande temperatur och uttunnat ozonlager ökar hotbilden."

Det är helt orimligt att diskutera världshandel och Sveriges medverkan utan att hela tiden ha plundringen av planeten som utgångspunkt och bakgrund. I vad mån bidrar vår handel till att förbättra tillståndet på planeten eller i vad mån har den motsatt effekt? Vi tror gärna att det inte finns någon bättre livsform än den västerländska. Kommunismens och den reellt existerande socialismens sammanbrott i Östeuropa har stärkt västerlandets tro på att man har det rätta systemet. I själva verket är det östeuropiska industrisamhället en dålig kopia av det västerländska, men de är nära besläktade.

Västvärlden lider i dag av en svårartad hybris. Hybris, eller andligt övermod, är den farligaste av de sju dödssynderna, enligt katolsk lära. Den får människan att tro att hon är Guds like och att hon kan råda över ont och gott. Att vara Guds like och råda över ont och gott var ormens frestelse till Adam och Eva i Edens lustgård. Det är fortfarande den stora frestelsen och den stora risken. Planeten Tellus är fortfarande i många stycken ett paradiset, men mänskligheten riskerar att bli utdriven ur paradiset genom sina egna gärningar – kärnvapen, växthuseffekt, utplånat ozonskikt, försmutsad luft, försmutsad jord och försmutsat vatten. Brinnande oljekällor kan vi just i dag lägga till.

Världen går under om vi inte lär oss att hushålla med jordens resurser. Och det är bråttom.

Man har i USA sökt definiera ett måttal för uthållig ekonomisk välfärd, vilket också framgår av Worldwatch Institute's årsbok. I USA steg detta välfärdsindex under 60-talet och nådde sitt maximum 1976. Därefter har det sjunkit och låg 1988 på samma nivå som 1965. Samtidigt har BNP i USA stigit med 53 %.

Det ekologiska imperativet är att vi måste sluta med linjär produktion från råvara till soptipp och i stället bruka jordens tillgångar med varsamhet i samarbete med fotosyntesen i cirkulära resurssystem där både förnybara och icke förnybara resurser ständigt återanvänds.

Detta måste bli utgångspunkten för världens utveckling. Det måste vara utgångspunkten för världshandeln. Det måste bli det viktigaste ämnet på GATT-rundor, inom OECD, inom EFTA, inom EG och inom FN.

Detta är omöjligt, säger många. Vi måste fortsättningsvis ha Mammon och marknadsekonomin som vår enda Gud. Sådan är människan.

Kanske har de rätt, men då skall vi se sanningen i vitögat. Jorden går oundvikligen mot katastrof, och det kommer att gå fort.

Anita Gradin började sitt anförande med att säga: "Utvecklingen i vår nära omvärld går nu mycket snabbt."

Vi miljöpartister menar att snabbheten gäller inte bara den nära omvärlden utan hela världen, och det hjälper inte att ropa: Stanna världen, jag vill hoppa av. Men det är hög tid att dra i nödbromsen.

Vårt stora bekymmer är bristen på sjukdomsinsikt, på den enastående förmåga som även de bäst informerade har att förtränga obehagliga sanningar. Det är det som är det stora bekymret, inte att världshandeln försvagades förra året, Anita Gradin. Detta kan tvärtom minska trycket på jordens knappa resurser.

Jag vet i och för sig att minskad världshandel kan leda till arbetslöshet och ökad fattigdom, men vi måste lära oss att bekämpa arbetslöshet och fattigdom och samtidigt skapa uthålliga produktionssystem. Det är alldeles för enkelt att säga: Låt oss riva tullmurarna, så kommer handeln i gång, och då börjar hjulen snurra. Vi måste också fråga: Vilka hjul är det som vi vill sätta fart på? Vilka kvarnar skall börja mala snabbare? Mal de välfärd eller mal de ofärd?

Det är en väldig skillnad om världshandeln ökar för att vi tillverkar och köper mer vapen, eller om det blir utrustning för hushållning med jordens resurser, kanske biogasutrustningar, kanske vindkraft, kanske växthus och kanske anordningar för biologisk vattenrening. Permakulturer – kulturer för överlevnad och kretsloppsteknik.

Det finns väldigt många produkter där världshandeln borde minskas eller upphöra om vi vill rädda planeten Tellus.

Jag skall ingalunda försöka ge intryck av att jag eller miljöpartiet har färdiga recept för hur detta skall gå till. Men jag tror att vi vet en del om vad som är kontraproduktivt. Vi tror att superstaten EG är kontraproduktiv på grund av den ideologi som präglar den, men också för att vi tror att demokrati i superstater är något som är mycket svårt att uppnå. Det innebär ingalunda att man bör ta avstånd från EG. Tvärtom bör vi samarbeta med EG för att påverka EG. Men eftersom EG är präglad av en ekologiskt orimlig livsstil är en slavisk anpassning livsfarlig.

I stället vill vi miljöpartister att Sverige hela tiden skall ligga steget före när det gäller ekologisk hänsyn och resurshushållning. Vi ser med misstro på superstaten liksom på alla supersystem och superföretag, supermarknad och superteknik. Vi föreställer oss att mindre nationer i samarbete bättre kan få i gång den nödvändiga förändringsprocessen än en superstat. Vi ifrågasätter definitivt USA-dogmen att bigger alltid är better.

Det finns så mycket enkel dogmatism i handelsdeklarationerna och i handelsdiskussionerna. Frihandeln är en dogm, och man frågar aldrig vad det är man skall handla fritt med. Det mest betänkliga är dock den hybris som jag

tycker lyser igenom icke bara hos statsrådet Anita Gradin utan även bland många av dem som debatterar världsekonomin. Föreställningen att västerlandet har den goda tekniken, den som skall utbredas i utvecklingsländerna och i Östeuropa, är i grunden fel. Den västerländska tekniken, de västerländska produkterna och produktionen, är mogen för radikalt omtänkande, från linjär teknik till kretsloppsteknik. Men just för att problemen är så stora är ett internationellt samarbete på alla nivåer en absolut nödvändighet för att rädda vår plundrade planet. Herr talman! Det är från den utgångspunkten vi bör organisera internationellt samarbete och handel.

Detta blev ett ideologiskt anförande. Ni frågar kanske var miljöpartiet i detalj står i debatten när det gäller EG, Östeuropasamarbetet och det nordiska samarbetet och vad vi säger om GATT. Detta har vi i och för sig redogjort för många gånger tidigare i denna kammare. Möjligtvis kan jag i mina repliker få tillfälle att återkomma till frågan.

I detta anförande instämde Gösta Lyngå (mp).

Anf. 7 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Ja, Lars Norberg, vi lever i ett bra land. Det är ett land som vi är glada att få leva i. Vi har inget behov av att hoppas att vi skall förflytta oss till en annan planet.

Vi vet också att det här landet är beroende av omvärlden och att vi måste ta hänsyn till det i vårt politiska liv. Det gäller inte minst ekonomiskt samarbete och handel över gränserna. Det är endast genom samarbete som vi kan lösa alla de frågor och problem som Lars Norberg tar upp.

Bakgrunden till att Sverige är så engagerat i GATT är att vi vet att Sverige är ett litet land som är beroende av att ett internationellt regelsystem fungerar. Alla små länder har behov av det. Det är också skälet till att jag har lagt ned mycket tid och kraft på att GATT-rundan inte skall bli ett misslyckande, trots alla negativa rapporter att vi med jämna mellanrum tar nya krafter för att föra samtal med de stora i detta sammanhang, men också för att tillsammans med andra övertyga de inblandade om hur viktigt det är att vi får ett internationellt regelsystem.

Låt mig till Nic Grönvall när det gäller regionaliseringen säga att jag inte tycker att vi skall bli schizofrena. Vi kan ju inte förmena andra länder i andra delar av världen att ta steg mot en integration som vi i Europa har haft sedan 30 år tillbaka. Jag är väl medveten om att det finns risker med Europasamarbetet och det som nu växer fram i Nordamerika. Men det viktiga för oss måste vara att vi minimerar dessa risker genom att vi fortsätter att jobba med de multilaterala liberaliseringarna och fortsätter vårt vaktslående om GATTs regelsystem och att just GATT skall vara det mycket viktiga instrumentet för att också överbrygga mellan regionerna, så att det inte blir fästningar i olika delar av världen. Jag delar uppfattningen att det är viktigt att angripa skuldskrisen. Från svensk sida försöker vi också driva dessa frågor. Mycket mer borde finnas med i en handelspolitisk deklaration, men vi får ändå tillfälle att understryka hur viktigt vi tycker att det här är. Vi har Parisklubben som i förening med direktbistånd till u-länderna är det viktigaste instrumentet för att komma till rätta med akuta skuldproblem. Det finns

många medel: betalningsanstånd, särskilda skuldlättnader genom räntesubventioner och skuldavskrivning för de fattigaste länderna, eller som Nic Grönvall nämnde, skuldavskrivning som beträffande Polen – där handlar det om så mycket som minst 50 %. Samtidigt skall vi också komma ihåg, och det driver vi från svensk sida, att det är viktigt att externt bistånd kombineras med interna åtgärder. Här spelar ju IMF en viktig roll, inte minst som rådgivare.

Sist men inte minst måste ju skuldproblemen lösas genom bättre balans i skuldländernas utlandsbetalningar. Vi måste underlätta ländernas export. GATTs preferenssystem är ett viktigt inslag. Vi hoppas också att fler skall följa vårt exempel att avveckla textilrestriktioner. Hjälp till självhjälp är ett annat inslag, där tekniskt bistånd spelar en roll. Från svensk sida kan inte minst Impod vara en bra stötta. När det gäller Taiwan ställer sig Sverige positivt till att i GATT diskutera medlemskap för Taiwan. Vi vet att också Kina sedan en tid tillbaka för intensiva samtal om medlemskap. Det här har ju ingenting att göra med om det är ett land eller ej. Hongkong är som bekant också medlem i GATT.

När det sedan gäller Europapolitiken är det i det korta perspektivet helt klart att det måste bli ett EES, men naturligtvis inte till vilket pris som helst. Sverige lägger ned ambition och intresse för att hålla ihop GATT. Vi tror att GATT har många fördelar, men självklart ser vi också till våra egna intressen och tar konsekvenserna när det gäller olika problem. Men i dagsläget ser det ut, enligt rapporter från det österrikiska ordförandeskapet, att ändå gå långsamt framåt i EES-förhandlingarna, trots de svåra frågor som ligger på bordet. Egentligen är det vid den här tidpunkten som det är svårt, eftersom vi börjar att dra ihop säcken. Jag tror att vi alla måste ha is i magen för att med gemensamma krafter kunna föra avtalet i hamn. Det är viktigt också med tanke på att vi har att klara vår medlemskapsansökan.

Till Nic Grönvall och andra som har frågat om informationen och allt vad vi parallellt försöker att göra när det gäller att förbereda medlemskapsfrågorna vill jag säga följande. Det som skall komma i grönböcker och liknande har ju inte med ansökan att göra. Självfallet skall vi informera och diskutera med EFTA-delegationen.

Rolf L Nilson frågade om miljöhänsyn och sociala hänsyn vid förhandlingarna. Han undrade hur det går. Det är svårt. När jag blev utrikeshandelsminister ville jag framför allt föra in två frågor. Det rörde sig om konsumenterna och om just miljöhänsyn. Det är mycket svårt att vinna gehör, men nu har vi lyckats att få med oss EFTA-länderna i GATT när det gäller att aktualisera miljöhänsyn. Vid mitt besök i USA fick jag god respons av Carla Hills, och när det gäller sociala frågor och social klausul, som vi har försökt föra fram, har vi mött hårt motstånd, framför allt från u-länderna. Det här är naturligtvis jobbigt.

Flera har tagit upp den ekonomiska politiken, och det är alldeles självklart att den viktigaste faktorn för vår internationella konkurrenskraft är den ekonomiska politiken här hemma. Vi berörde saken ganska litet, eftersom det här trots allt är en handelspolitisk och inte en finanspolitisk debatt. Jag vidhåller att den internationella konjunkturnedgången har bidragit till svårigheterna här hemma. I själva verket har regeringen under flera år varnat för

att en internationell lågkonjunktur skulle slå hårt mot vår sysselsättning och ekonomi. Men oppositionen i riksdagen har tillsammans med Arbetsgivareföreningen stuckit huvudet i busken och minsann inte varit hjälpsam.

Prot. 1990/91:93
12 april 1991

*Handelspolitisk
debatt*

Anf. 8 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! I denna min första replik skulle jag kanske kommentera två saker, bl.a. miljöfrågan. Denna fråga har sitt intresse med utgångspunkt i Lars Norbergs intressanta anförande och statsrådets replik. Man frågar sig nämligen vad som egentligen är miljöinnehållet i handelspolitiken. Jag har inte riktigt förstått detta. Det vore därför värdefullt om utrikeshandelsministern ville göra ett förtydligande. Vad är det för initiativ som utrikeshandelsministern avser att ta och vilket innehåll är det fråga om? Det var intressant att höra att Carla Hills hade ställt sig positiv. I Bryssel var det minsann andra tongångar från USAs sida när det gällde den här frågan.

Jag vill emellertid ta ett exempel på miljöfrågans svårutlösbarhet i handels-sammanhang – tropiskt timmer. Enligt min uppfattning driver vi i Sverige en populistisk politik, som avser att hindra import hit av tropiskt timmer. Vi säger att vi för denna politik för att skydda regnskogarna. I verkligheten skadar vi u-ländernas handel. Visst finns det träproduktion i u-länderna som kan omhändertas för möbelindustrins behov utan att vi skapar miljöproblem. Med en sådan här populistisk etikettspolitik skadar vi mer än vi hjälper. Jag vill att statsrådet försäkrar att det inte är sådant som statsrådet menar med miljöinnehållet i handelspolitiken. Det vore mycket bra om statsrådet t.o.m. kunde tala om för mig vad det handlar om.

När det gäller miljöavsnittet vill jag säga till Lars Norberg att det var ett ideologiskt givande anförande. Det blottade skillnaderna mellan miljöpartiets syn och de andra partiernas. Det som miljöpartiet saknar i bilden av miljön är människan. Vi har på vårt klot en befolkningstillväxt, som håller på att gå oss ur händerna. Menar miljöpartiet att vi med konstlade medel skall sätta i gång och förhindra denna tillväxt, med biologiska insatser? Befolkningstillväxten nödvändiggör ekonomisk tillväxt, som ger oss möjlighet att ge människorna på vår jord en värdig miljö och ett hälsosamt liv. Om inte vi kan skapa tilltro till människans förmåga att hantera sina egna livsvillkor gräver vi framtidens grav. Genom den politik som vi står för, nämligen tilltro beträffande tillväxt, teknisk utveckling och människans förmåga att känna och ta ansvar samt utveckling av vår värld i rätt riktning, kan framtiden bli ljus – precis på det sätt som vi säger i våra inlägg.

Anf. 9 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Statsrådet Anita Gradin sade att regeringen under många år har varnat för försämrade konjunkturer. Men det gjorde den inte när det var som viktigast, nämligen under valrörelsen 1988. Då gjorde regeringen en annan beskrivning av verkligheten, då tog man bort det krismedvetande som hade börjat byggas upp. Då sade man att allting var frid och fröjd och att de reformförslag som skulle läggas på riksdagens bord inte behövde finansieras, reformförslag som sedan har dragits tillbaka. Det är just det som jag måste se som ett oroande tecken när statsrådet i dag säger: Nu är det visst litet problem med konjunkturerna . . . Ja, det är det förvisso, eftersom vi bl.a.

har en katastrofalt stigande arbetslöshet. Men de grundläggande problemen i svensk ekonomi, inte de konjunkturella utan de strukturella, gör regeringen alldeles för litet åt. Nu har vi visserligen de här problemen, säger man, men redan i år vänder det enligt statsrådet och går uppåt igen. Nästa år blir det fantastiskt bra, heter det. Det är detta som är den stora faran: att ge en falsk verklighetsbild när det drar ihop sig till val. Det är det som Sverige har drabbats av till följd av den socialdemokratiska politiken. Därför är det starka skäl att se till att den inte får fortsätta.

Sedan tycker jag, fru talman, att statsrådet gav en hygglig redovisning av de handelspolitiska frågor som Sverige har att brottas med, men det fanns också på en rad områden en brist på uttryck för egen vilja. Jag tycker inte att det framgick med önskvärd tydlighet vad regeringen vill åstadkomma. Särskilt saknades det egna prioriteringar från regeringens sida. Är medlemskap i EG regeringens främsta prioritering, är det ens utrikeshandelsministerens främsta prioritering? Det framgår inte tydligt.

EES – ja, lyckas vi inte få till stånd ett avtal före sommaren kan ju – om regeringen som jag hoppas snart söker medlemskap – den situationen inträffa att vi för dubbla förhandlingar. Det gäller då dels medlemskap, dels ett EES-avtal. Låt oss då innerligen hoppas att regeringen så länge den sitter kvar, vet vad den prioriterar – att det är medlemskapet och inga tillfälliga och i de här sammanhangen inte särskilt betydelsefulla nyskapade organ som sätts i centrum för uppmärksamheten. Håll fast vid grundprioriteringarna, ta fram det som är viktigt, driv det som är betydelsefullt på lång sikt för Sverige. Det är framför allt frågan om medlemskap i den europeiska gemenskapen.

Anf. 10 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Rolf L Nilson inledde sitt anförande med att i stora delar instämma i vad jag hade sagt. Eftersom jag anser att det fanns stor likhet mellan det som jag, Hadar Cars och Nic Grönvall sade, blir det väl också ett instämmande i deras anföranden, varför jag kan förmedla detta till dem.

Jag ställde en fråga om GATT och vikten av att få i gång förhandlingarna. Jag tror att Anita Gradin har betytt mycket för förhandlingsklimatet och den nordiska insatsen inom GATT. Jag vill gärna ge Anita Gradin en eloge för hennes arbete i GATT-sammanhang.

Nu har det hela skurit ihop, och tiden rinner i väg. Vi är förstået beroende av USA och vad som händer där. Men vad gör den svenska regeringen i den uppkomna situationen? Vilka initiativ har man tagit, och hur ser tidtabellen ut med den svenska regeringens ögon?

Den ekonomiska politiken är en del i handelspolitiken. Man kommer inte ifrån att det krävs en stabil hemmafront för att vi skall få en framgångsrik handel. Vi har under hela 80-talet hört talas om den socialdemokratiska tredje vägens politik och att Sverige är på rätt väg. Nu har Sverige kört av vägen och ligger i diket när det gäller ekonomin, och vi har en svår konjunktur framför oss.

Nu gäller det att få Sverige upp ur diket och på vägen igen och få snurr på hjulen. Det är därför viktigt att vi driver en näringspolitik och en ekonomisk politik som främjar tillväxten och nyskapandet, tar vara på innovatörerna

och utvecklar entreprenörerna. Ge Sveriges många entreprenörer luft under vingarna, då får vi också en ökad svensk internationell handel.

Miljöfrågorna har berörts. Det är viktigt att vi i olika sammanhang betonar sambandet mellan miljö, handel och ekonomi. Det vore värdefullt om vi fick en ordentlig kartläggning över miljöns roll i handelspolitiska sammanhang, hur detta påverkar oss och vilka grundläggande regler som skall finnas. Vi eftersträvar stabila internationella spelregler på handelns område. Men det vore värdefullt om ett mer omfattande kartlägningsarbete kunde göras på detta område.

Jag instämmer i det Hadar Cars sade. Också jag saknar prioriteringarna i regeringens handelspolitiska deklaration. Jag angav de sju prioriteringar som jag ansåg borde göras, vilka är regeringens prioriteringar?

Anf. 11 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Sverige är ett bra land, statsrådet Gradin. Det håller vi miljöpartister gärna med om. Delvis beror det på att Sverige är ett glest befolkat land, och därigenom har miljöförstöringen inte gått lika långt här som på många andra håll. Vi har kanske också en befolkning som är mycket miljö- och naturmedveten och som därför slår larm.

Vi miljöpartister anser att Sverige har en miljölagstiftning som i många avseenden är överlägsen de flesta länders. Miljöpartiets uppfattning är att vi skall hålla fast vid den miljölagstiftningen och vidareutveckla den. Det är här som motsättningen finns. Vi har fortfarande den inställning som Anita Gradin och statsminister Ingvar Carlsson uttalade här i kammaren våren 1989, nämligen att vi inte accepterar en nedskrivning på social- och miljöområdet i samband med förhandlingar med EG.

Vi upplever nu att det både i regeringens miljöproposition och i energipropositionen finns just sådana anpassningar, och vi hör ryktas om sådana anpassningar nedåt när det gäller våra miljöregler och även lagar på andra områden. Vi får väl se vad som kommer ut av detta och vad vi får reda på i sommar när vi får redogörelsen.

Vi accepterar naturligtvis gärna alla de normer och regler i EG som är bättre än i Sverige, de skall vi skynda oss att införa. Men den hesitation när det gäller koldioxidavgifter och andra miljöavgifter som exempelvis framgår av miljöpropositionen kan vi inte acceptera.

Jag reagerar mot ett understatement i statsrådets redogörelse här i dag. Det står i deklarationen att EG-anslutningen är ett av våra viktigaste politiska avgöranden under efterkrigstiden. Det är en underskattning. I själva verket är frågan om EG-anslutningen ett av våra viktigaste politiska avgöranden under den s.k. nya tiden, dvs. sedan Gustav Vasa. Det var då som Sverige blev en självständig nation. Nu skall Sverige bli en del av en förbundsstat och underordna sig förbundsstatens regler. Jag tycker att det kan vara värt att reagera mot detta.

Slutligen till timret, Nic Grönvall. 99 % av avverkningen av det tropiska timret innebär en kvalificerad miljöförstöring. Det vet alla som har sysslat med denna allvarliga miljöfråga.

Prot. 1990/91:93
12 april 1991

*Handelspolitisk
debatt*

Anf. 12 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! Per-Ola Eriksson är en djärv person, men han har lätt för att dra förhastade slutsatser. Han är tydligen i dag besjälad av en önskan att helt och hållet rita om den politiska kartan i Sverige, men Per-Ola Eriksson är för tidigt ute. Jag kan bara kort kvittera med att säga: Vet verkligen Nic Grönvall och Hadar Cars om, Per-Ola Eriksson, att ni är så överens? De läser lusen av er centerpartister och betraktar er som hopplösa och frihandelsmotståndare.

Också jag vill ta upp detta med miljöhänsynen. Jag vill återigen betona att det är oerhört värdefullt att regeringen och Anita Gradin personligen driver dessa frågor så starkt. De är livsviktiga. Jag delar Lars Norbergs uppfattning att de i bokstavlig mening är globala överlevnadsfrågor. Miljöhänsynen kommer att få en mycket betydelsefull roll i de handelspolitiska sammanhangen. Förtrötts inte, utan driv envetet miljöfrågorna och de sociala frågorna i de handelspolitiska sammanhangen, trots motståndet.

Exemplet med tropiskt timmer är mycket dåligt valt. Den stora export av tropiskt timmer som skett är ju, som Lars Norberg sade, ett resultat av rovdrift och skövling av regnskogar. Det kan i dessa sammanhang göras, och har gjorts, mycket tydligare markeringar om att västvärlden och Sverige accepterar import av odlat tropiskt timmer, dvs. tropiskt timmer som skördas där det planteras nytt och inte är fråga om en produktion som innebär en skövling av regnskogarna eller de tropiska skogarna.

Så några ord om Östeuropa. Vänsterpartiet har under väldigt många år lyft fram ett förnedrande inslag i den svenska handelspolitiken. Jag talar då om teknikembargot mot Östeuropa. Detta kvarstår, och såvitt jag förstår håller det på att skärpas. I nummer 14 av Ny Teknik i år togs upp att Sverige förbereder en sista och avgörande anpassning till USAs och COCOMs teknikembargo. Det finns alltså fortfarande en förnedrande begränsning av handeln främst med de östeuropeiska länderna och ett hinder för att utveckla handeln med dessa länder.

Anf. 13 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Fru talman! Först till den ekonomiska politiken. Jag underströk i mitt förra inlägg att regeringen har varnat för att en internationell konjunkturbedgång skulle slå hårt mot sysselsättning och ekonomi i Sverige. Men oppositionen här i kammaren har tillsammans med Arbetsgivareföreningen stuckit huvudet i busken och inte precis varit till stöd när regeringen har lagt fram förslag för att stärka den ekonomiska politiken. Nu har vi problemen här.

Regeringen har nu lyckats samla de viktigaste aktörerna på arbetsmarknaden kring de åtgärder som är nödvändiga. Det är huvudorsaken till att vi nu kan se fram emot en uppgång. Handelspolitiskt har vi hjälp av att den internationella konjunkturbedgången ser ut att bli relativt kortvarig. Det var detta jag ville framhålla i mitt inledande anförande.

När det gäller de svenska företagens investeringar utomlands är det faktiskt den tredje vägens politik som har återgett företagen deras ekonomiska och finansiella styrka. Om de inte hade gjort hyggliga vinster under 80-talet

hade de heller inte haft möjligheter att nu genom bl.a. investeringar rusta sig för att delta i den inre marknaden.

Nic Grönvall frågade om grundlagsutredningen. Regeringen fattade vid regeringssammanträdet i går beslut om direktiven, och själva tillsättandet kommer att genomföras så snart som ordförandefrågan är löst.

Miljöhänsyn är inte populism, Nic Grönvall. Det vet Nic Grönvall mycket väl, eftersom han var med i Bryssel. Han hade alla chanser att se på det förslag som EFTA-länderna lade fram. Vid det tillfället hade Nic Grönvall inga invändningar.

Vi är alla medvetna om att vi i umgänget länder emellan måste ha kunskap och kunna kontrollera. Vad är det för produkter? Hur mycket gift är det på dem? Är det nödvändigt att göra si och så med äpplen, osv? Reglerna för allt detta måste vi kunna diskutera, och det vore mycket bra om man kunde genomföra kartläggningar och föra en intensiv debatt också på detta område.

Så till frågan om GATT och vilken tidtabell som är aktuell. Carla Hills och USA har sagt, att så länge som förslaget att förlänga USA-mandatet ligger på kongressens bord i USA, kan det inte bli något besked eller beslut förrän i maj. Vi har då kommit överens om att det under denna tid skall föras tekniska samtal. Jag menar att man vid dessa tekniska samtal skall ta fasta på de förslag som fanns på bordet i Bryssel före jul och plocka fram alla de politiska frågor som finns i sammanhanget. Det gäller exempelvis MFN-principen, som är mycket viktig, och som jag tycker mig se att vissa sätter frågetecken för, inte minst i serviceavtalet. Det gäller även sådant som en övergångsperiod i MFA och regelsystemet. Detta skulle i sin tur innebära, att vi har alla möjligheter att slutföra detta avtal innan detta år är slut.

Jag har fört många samtal med personer i USA, Canada och Europa, och nu senast i Italien, om hur viktigt det är med en tidtabell. Om vi säger att man får två år på sig, kommer man i alla fall att på sina ställen sitta och prata tills man har sex månader kvar, och då kommer man i samma situation.

Detta är vad jag har framfört från svensk sida, och jag har fått en hel del gehör även om många är skeptiska till att man skall uppställa ett specifikt datum, eftersom man inte anser att man vill ställa sig bakom ett sådant förslag med de erfarenheter man har i bakgrunden.

Jag vet att EGs handelsministrar i dag samlas för att diskutera strategi i samband med GATT. Jag hoppas att också de kan komma överens, så att det hela kan föras i hamn om några månader. Vi kanske också skall tänka på att vi inte når till himlen den här gången med våra ambitioner, men väl till trädtopparna. Bara det skulle vara en framgång för GATT och inte minst för små länder i detta system.

Jag tycker att regeringens prioritering mycket klart framgår av vår handelspolitiska deklaration. Vi säger: Anslutningen till EG är en av de viktigaste frågorna under efterkrigstiden. Det är vår nära omvärld som vi är mest beroende av. Därför är Europasamarbetet det som är helt centralt och det viktiga i vårt arbete.

Jag tror att det också klart framgår på vilket sätt vi arbetar. Ibland kan man få dåligt samvete. Det finns ju också en del andra resor och frågor som

borde tillmätas ett större engagemang. Men det finns ju begränsningar för vad man kan göra i och med att dygnet bara har 24 timmar.

Anf. 14 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Jag vill bara konstatera att det när det gäller den här givna förklaringen beträffande miljöreglerna i handelsammanhang givetvis handlar om regler som vi är beredda att acceptera. Det är närmast en självklarhet.

Jag pekade på detta med tropiskt timmer. Enligt min uppfattning är det här fråga om ett slags miljöpolitik i handelsammanhang som skadar mer än den gynnar. Det är naturligtvis på det viset, Rolf Nilson, att den rovdrift som faktiskt pågår i de tropiska regnskogarna i första hand inte är ett handelspolitiskt problem. I stället är det främst fråga om att se till att berörda nationer får en ekonomi som gör det möjligt för dem att avstå från den rovdrift som alltså pågår och vars skadliga effekter man är medveten om.

När det gäller statsrådets redovisning för synen på GATT-tidtabellen kan jag bara säga: Emottag mitt fulla stöd! Jag tror att det skulle vara förödande om vi tillätt GATT-organisationen och dess medlemmar att dra ut på processen – vilket president Bushs begäran om en förlängning möjligen tyder på. Jag tror emellertid att denna president Bushs begäran mera är betingad av hans mandatperiod än av hans verkliga avsikter – i varje fall hoppas jag det.

Sedan skulle jag vilja ta upp en kanske obetydlig och litet löjlig fråga. Men det finns en del dynamik i den. Det gäller då det svenska snuset. Jag vet att man flinar och att det förekommer tidningsartiklar i det här sammanhanget. Men på grund av någon form av beskäftighet har EG-kommissionen påverkat att komma med ett förbudsbeslut i EG som är helt unikt. Vi är ju själva mitt uppe i detta med EES. Vi befinner oss alltså i en situation där vi skall förhandla oss fram till någon form av självständighet. Vi har då blivit tvungna att acceptera att avstå från undantag. I stället måste vi rätta oss via en "safeguard-klausul". Men det är alldeles uppenbart att snuset inte kan hanteras under en sådan klausul.

Och nu står vi där vi står – utanför EG. Det är precis på det sätt som i varje fall folkpartiet och moderaterna alltid har talat om. Vi står alltså utanför EG och kan inte göra vår stämma hörd eller påverka beslutprocessen. Mot den bakgrunden är även en så obetydlig fråga som den om snuset ett utmärkt exempel på hur illa ställt det har varit. Det här kan få mycket påtagliga och generande konsekvenser. Jag vill därför försäkra mig om att regeringen kommer att dela riksdagens uppfattning att det faktiskt är ganska viktigt rent politiskt att se till att detta hugskott inte leder till ett beslut.

Till sist: Jag har inte uppfattat att jag har fått några svar på mina detaljfrågor beträffande Taiwan och dess representation här. I och för sig har jag förståelse för det. Givetvis behövs det en beredning. Men jag hoppas att statsrådet tänker över det här diskussionsinlägget.

Anf. 15 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Det är glädjande att miljöfrågorna tas upp här. Det är också glädjande att statsrådet Gradin jobbar med dessa i GATT och även i andra liknande sammanhang. Men risken finns att dessa frågor allför mycket betraktas som teknikaliteter – dvs. att man har en fragmentarisk syn på miljö-

frågorna och att man inte sätter in dem i det sammanhang där de hör hemma. Det handlar nämligen om att det föreligger ett behov för hela västerlandet och dess industrialism av en omläggning av de tekniska systemen. Det behövs alltså en omläggning från linjära produktionssystem – system, där man bearbetar en råvara för att sedan göra produkter av den som så småningom hamnar på soptippen – till cirkulära system som hela tiden systematiskt har en inriktning mot återanvändning och hushållning. Det är den typen av nytänkande som behövs i det internationella samarbetet, där handeln utgör ett mycket viktigt element.

Naturligtvis är miljöpartisterna, Nic Grönvall, lika medvetna om de problem som finns vad gäller befolkningstillväxten som alla andra är. Jag hoppade över en passus i mitt inledningsanförande. Men jag skall ta upp den saken nu. Det är nämligen så, att Worldwatch Institutes gör prognoser för utvecklingen i världen för det närmaste årtiondet. Följande förändringar per capita, per världsmedborgare, kan förutses: Spannmålsarealen kommer att minska med 15 %, den bevattnade arealen med 11 %, skogsarealen med 19 % och betesmarksarealen med 18 %. Jag är alltså ingalunda omedveten om dessa problem. Men det är omöjligt att i korta repliker här i kammaren komma med anvisningar om hur de kan lösas. Det handlar ju om mycket svåra problem. Jag vill inte påstå att vi i miljöpartiet har en lösning på problemen. Men vi är i alla fall medvetna om de problem som finns, och det är en första förutsättning för att det skall gå att angripa dem.

Jag reagerar litet grand på det som Per-Ola Eriksson sade om detta med marknadsandelar. Sverige utgör bara en liten del av världen, och Sveriges marknadsandel i världen överträffar vida vår andel av världsbefolkningen. I en jämlik värld måste vi dock räkna med mycket mindre marknadsandelar. Därtill kommer att många länder snabbt håller på att utveckla sin ekonomi. Vi har en högt utvecklad ekonomi, så vi kan inte accelerera på samma sätt som t.ex. Korea och Taiwan. Så enkelt är det på tal om marknadsandelarna i världen. Detta är ett vanligt debattämne, och här behövs det analyser och en reaktion.

Anf. 16 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Jag när en stilla förhoppning om att de som kämpar för Tobaksbolaget och det svenska snuset är lika angelägna att slå vakt om andra produkter på avdelningen livsmedel. Jag tänker alltså på den näring som producerar livsmedel.

Anita Gradins tidtabell när det gäller GATT är mycket bra. Jag tror att det vore farligt om det arbetet drog ut på tiden. Men ett arbete tar i regel den tid som har avsatts för det. Om man avsätter många år för ett visst arbete, kommer detta arbete också att ta flera år. Därför är det angeläget att komma i gång och att försöka gå in för att ta så kort tid som möjligt på sig. Om man gör det, tror jag att det blir ett högre tempo.

I Anita Gradins handelspolitiska deklaration finns det ett avsnitt om ledarskapet i GATT. Jag tror att det finns anledning att betona just den biten och att se vilka förutsättningar som finns när det gäller att göra GATT effektiva. Det får inte vara fråga om en mans verk när det gäller en så viktig organisation.

Till sist ber jag att få tacka Anita Gradin och tillönska henne en trevlig helg. Denna tillönskan gäller också övriga här i kammaren.

Anf. 17 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Jag skall inte kommentera den prisfråga som Nic Grönvall här tog upp. I stället skall jag i detta mitt sista inlägg ägna mig åt att rikta några ord till miljöpartiet och vänsterpartiet kommunisterna.

Lars Norberg talade om miljöproblem men underlät att påpeka var dessa är särskilt stora. Störst är miljöproblemen i Östeuropa – dvs. i länder som länge lidit under planekonomi. Det är ju där som de verkligt allvarliga skadorna på naturen kan konstateras. Jag tänker då på Bajkalsjön och på den nedslitning och den förstörelse av naturen över huvud taget som skett i dessa länder. Men nedslitningen och förstörelsen av naturen är också mycket omfattande i de fattiga u-länderna. Det är förödande att det är fattigdomen som så starkt bidrar till en ökad miljöförstörelse på jorden.

När människor inte har det allra nödvändigaste, t.ex. mat och värme, förslösar de det lilla som finns kvar av naturen. I och med att de sista jordarna förstörs och skogarna huggs ned får vi de verkligt stora skadorna på miljön. Visst har vi i västvärlden miljöproblem. Men jämfört med problemen i de områden där det inte finns någon tillväxt är våra miljöproblem förhållandevis små.

Lars Norberg tar upp koldioxidproblemet. Men inom Europeiska gemenskapen finns det faktiskt ett beslut – som EFTA-länderna har anslutit sig till – om att utsläppen inte får öka efter år 2000. I stället gäller det att se till att utsläppen då ligger på samma nivå som nu. Därefter måste det bli en minskning. Men när får vi se detta inträffa i de länder där diktatur och fattigdom alltför länge satt djupa spår?

Rolf L Nilson uttryckte sig inledningsvis på ett sådant sätt att jag spetsade öronen. Vänsterpartiet, sade han, har i många år lyft fram ett förnedrande inslag i den svenska östpolitiken. Jag trodde att vi skulle få en bekännelse beträffande de kontakter som vänsterpartiet kommunisterna har odlat med förtryckarna i öststaterna och som dess företrädare har skrutit över i denna kammare. Nu får vi höra Rolf L Nilson tala för friheten i Baltikum. Men när det verkligen fanns anledning att göra det ljud andra tongångar. Då var det förtryckarna som de svenska kommunisterna strök medhårs!

Den handelspolitiska debatten var härmed avslutad.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1990/91:Ju43 och Ju44 till justitieutskottet

1990/91:U13 till utrikesutskottet

1990/91:Sf45 till socialförsäkringsutskottet

Anmäldes och bordlades

Proposition

1990/91:177 Sammanslagning av bankinspektionen och försäkringsinspektionen, m.m.

Finansutskottets betänkanden

1990/91:FiU15 Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli

1990/91:FiU17 Den statliga rationaliseringsverksamheten m.m.

1990/91:FiU18 Anslag till riksgäldskontoret

1990/91:FiU19 AB Tipstjänsts ersättningar till idrotten

1990/91:FiU21 Sparfrämjande åtgärder

1990/91:FiU22 Statistikfrågor

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1990/91:SfU11 Socialpolitik – försäkring vid sjukdom, föräldraskap, handikapp och ålderdom

1990/91:SfU19 Särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension

Kulturutskottets betänkanden

1990/91:KrU17 Idrott

1990/91:KrU18 Folkrörelse- och ungdomsverksamhet m.m.

Jordbruksutskottets betänkanden

1990/91:JoU22 Statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (jordbruksdepartementet)

1990/91:JoU24 Gränsskydd för rågvete m.m.

5 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 11 april

1990/91:177 av *Gudrun Schyman* (v) till statsrådet Bengt Lindqvist om försämrade levnadsförhållanden:

Levnadsförhållandena för allt fler försämras och det sociala skyddet urholkas. Människor tvingas leva under existensminimum. Jag vill som exempel ta Malmö.

I Malmö bor 240 000 människor. De flesta tillhör arbetarklassen och många av dem tillhör låginkomsttagarna. Följande siffror ger en bild av deras sociala situation:

- Omkring 25 000 malmöbor, 10 % av befolkningen, är beroende av socialbidrag för sin försörjning.
- Ca 4 000 är öppet arbetslösa och ca 5 000 är föremål för AMS-insatser.

- Bostadskön växer och enligt socialförvaltningen uppgår antalet bostadslösa till fler än 800 personer. Bland dem ingår numera också uteliggarna.
- Det uppskattas att mellan 10 000 och 15 000 har alkoholproblem, missbrukar narkotika eller läkemedel.
- Under år 1989 identifierades 113 prostituerade varav 15 var nytillkomna.
- Omkring 700 malmöbor försöker årligen ta livet av sig varav ett sjuttioal lyckas i sitt uppsåt.
- Ca 2 800 barn föds varje år, samtidigt som 1 250 kvinnor anser sig tvingade att göra abort, många av sociala skäl.
- Hälsoläget är ofta dåligt hos låginkomsttagare och medellivslängden i arbetarstaden Malmö är sex år kortare än i exempelvis Lund.

Detta är en bild från en stad där socialdemokraterna, med undantag av en valperiod, haft makten under de senaste 70 åren.

Under 1970-talet och början av 1980-talet ansågs Malmö vara en socialpolitisk föregångsstad. Många av de reformer som då genomfördes har nu raserats.

I början av innevarande år beslutade socialnämnden i Malmö att sänka normbeloppen för ekonomiskt bistånd. Dessa understiger nu riksskatteverkets existensminimum när det gäller både korttidsnormen och långtidsnormen.

För barn i åldern 7–14 år är Malmös korttidsnorm 1 476 kr. per månad och långtidsnormen 1 610 kr. medan existensminimum är 1 726 kr. per månad. Ungefär 7 000 Malmöbarn ingår i de familjer som årligen får ekonomiskt bistånd av kommunen.

En av anledningarna till att biståndsnormerna skurits ned är besparings-skäl. Förändrade skatteregler och minskat statsbidrag har, enligt uppgift, undandragit Malmö en intäkt på 1 miljard kronor. Skattereformen har inneburit att bidragsberoendet i år har ökat.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att komma till rätta med ovan redovisade problem?
2. Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta när enskilda kommuner fastställer ekonomiska biståndsnormer som strider mot socialtjänstlagens intentioner om skälig levnadsnivå?

6 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 11 april

1990/91:516 av *Berith Eriksson* (v) till statsrådet Maj-Lis Lööv om kurdiska flyktingar i Sverige:

Den fruktansvärda situation som nu råder för kurderna kräver en massiv internationell solidaritet. Det krävs kraftfulla hjälpinsatser på plats och ökat flyktingmottagande i flera av världens länder.

I detta sammanhang är det också viktigt att inte försvåra kurdernas utsatta situation genom ytterligare utvisningar. En åtgärd från svensk sida som skulle bidra till att minska det kurdiska folkets lidande vore därför att stoppa alla utvisningar av kurder från Sverige.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga invandrarministern:

Avser regeringen att med anledning av den aktuella situationen stoppa fortsatta utvisningar av kurdiska flyktingar från Sverige?

1990/91:517 av *Erkki Tammenoksa* (s) till statsrådet Göran Persson om hemspråksundervisningen:

Det verkar som att landets kommuner har missuppfattat besparingsåtgärderna beträffande hemspråksundervisningen.

Vilka informationsåtgärder ämnar skolministern vidta för att klargöra att målet om tvåspråkighet ligger fast?

1990/91:518 av *Erkki Tammenoksa* (s) till civilministern om styrelserepresentation hos myndigheter:

Kommer lekmannainflytandet helt att upphöra i statliga myndigheters styrelser?

1990/91:519 av *Görel Thurdin* (c) till kommunikationsministern om vägunderhåll och skogsindustrins virkestransporter:

Under många år har bristen på medel till underhåll av våra vägar varit påfallande stor. När regeringen aviserade en tillväxtproposition med satsningar i infrastruktur för tillväxtens skull förväntade sig alla att pengar till ökat underhåll av våra vägar i skogslänen skulle anvisas. Därav blev intet. Nu kan vi läsa att det blivit tvärstopp för virkestransporter. 30–50 % av vägarna stängs av. Åkare kommer att permitteras och massafabrikerna får köpa dyrare importvirke med en sämre handelsbalans som följd. Tillväxten i en av våra viktigaste industrier är hotad.

Vad ämnar regeringen vidta för åtgärder för att tillväxten i landets viktiga skogsindustri inte skall hotas genom avstängda vägar?

1990/91:520 av *Görel Bohlin* (m) till kommunikationsministern om ny förarutbildning:

Nyblivna körkortshavare löper en mycket större olycksrisk. Ett sätt att komma till rätta med detta är att förbättra och förlänga förarutbildningen.

Efter fransk förebild har TSV utarbetat en modell för försöksverksamhet, som innebär dels en tidigare start för övningskörning, 16 års ålder, dels förbättrat och förlängt förarprov vid 18 års ålder. Hallands läns trafiksäkerhetsförbund har anhängit om att få delta i en försöksverksamhet och TSV har hos regeringen framställt om att få börja försöksverksamheten. Regeringen har haft ärendet på remiss till körkortsutredningen som behandlat och tillstyrkt. Detta skedde hösten 1990.

Det synes vara starka skäl för ett tillstånd hos TSV till denna försöksverksamhet som kan ge besked om effektiviteten i en ny förarutbildning. Sannolikt sparas många liv.

När kommer ett tillstånd?

1990/91:521 av *Alf Egnerfors* (s) till industriministern om näringslivet inom Eskilstunaregionen:

Riksdagen beslutade 1961 resp. 1973 att utlokalisera de statliga myndigheterna FFV och fortifikationsförvaltningen från Stockholm till Eskilstuna. Motiven för dessa beslut var att skapa och utveckla ett mera differentierat näringsliv inom Eskilstunaregionen, som har en ensidig arbetsmarknad.

Genom de strukturförändringar och ändrade anslagsförhållanden, som kommit att gälla för dessa verksamheter, har antalet statligt anställda i Eskilstuna drastiskt minskat. Särskilt allvarliga befaras verkningarna för sysselsättningen bli efter samgåendet mellan FFV Ordnance-Bofors och det beslut det nya bolaget fattat om utflyttning av huvudkontoret till Karlskoga.

Mot bakgrund av dessa förhållanden vill jag fråga industriministern:

Vilka nya statliga insatser är regeringen beredd att vidta för att tillgodose syftet med tidigare riksdagsbeslut att i Eskilstunaregionen medverka till ett mera differentierat näringsliv?

1990/91:522 av *Marianne Samuelsson* (mp) till miljöministern om slutförvar av kärnavfall på gränsen mellan Vårgårda och Borås:

År 1980 var ett område på gränsen mellan Vårgårda och Borås kommuner aktuell för provborrningar för eventuellt slutförvar av kärnavfall.

Några provborrningar utfördes aldrig då, men ortsbefolkningen har inte fått något besked om att området skulle vara avskrivet eller ej aktuellt för undersökning.

I kommunernas översiktsplaner klassas nu området som riksintresse och anledningen sägs vara att området innehåller intressanta myrområden och välhävade gårdar. Området sammanfaller med området som 1980 var aktuellt för provborrningar.

Jag vill därför fråga ministern om området nu är definitivt avskrivet som aktuellt för provborrningar, undersökningar eller slutförvar av kärnkraftsavfall.

1990/91:523 av *Gudrun Schyman* (v) till utrikesministern om minröjning i Afghanistan:

Enligt uppgifter publicerade i tidningen Arbetaren har svenska minor levererats till gerillan i Afghanistan.

Den brittiske minröjningsexperten Rae McGrath kräver i en rapport att alla stater som direkt eller indirekt försett Afghanistan med minor, nu skall hjälpa till med röjningen av de livsfarliga minfälten.

Min fråga är:

Är den svenska regeringen beredd att hjälpa till med minröjningen i Afghanistan?

Prot. 1990/91:93
12 april 1991

den 12 april

1990/91:524 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om upphävande av tidigare beslut om avvisning av vissa kurder:

Invandrarverkets generaldirektör har nyligen uttalat att om flyende irakiska kurder kommer till Sverige skall de få stanna.

Mot bakgrund av den katastrofala situationen i det kurdiska området i såväl Irak som Turkiet och Iran vill jag fråga om invandrarministern är beredd att ge "amnesti" åt de kurder som nu gömmer sig i Sverige efter avvisningsbeslut i fruktan för att bli tillbakasända.

1990/91:525 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om irakiska kurder och flyktingkvoten:

Är regeringen beredd att erbjuda UNHCR att ta emot ett antal irakiska kurder i Sverige inom ramen för flyktingkvoten?

1990/91:526 av *Maria Leissner* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om bestämmelserna om visering för östeuropeiska medborgare:

På ett lunchmöte i slutet av februari arrangerat av det socialdemokratiska studentförbundet uttalade arbetsmarknadsminister Mona Sahlin att "nu då murarna rasar i Östeuropa är det viktigt att vi inte bygger upp några nya", och att det absolut inte fick utvecklas några hinder för östeuropéer att arbeta eller resa i Västeuropa eller i Sverige.

Jag vill mot den bakgrunden fråga invandrarministern när regeringen avser att lätta på viseringsbestämmelserna för Sovjet inkl. de baltiska republikerna samt för Rumänien och Bulgarien.

1990/91:527 av *Ingrid Hasselström Nyvall* (fp) till kommunikationsministern om administrationen av transportstödet till Gotland:

När transportrådet avvecklas kommer administrationen av transportstödet till Gotland att överföras till sjöfartsverket. Detta strider mot förslaget i utredningen Transportstöd (SoU 1990:73), som i stället föreslog länsstyrelsen i Gotlands län.

Även om riksdagen nyligen accepterade regeringens förslag om sjöfartsverket vill jag ändå fråga kommunikationsministern:

Vill statsrådet överväga att ompröva denna administrations lokalisering till den regionala nivån i linje med utredningsdirektiven i stället för till sjöfartsverket i Norrköping?

1990/91:528 av *Gudrun Norberg* (fp) till kommunikationsministern om förslaget om sänkt åldersgräns för övningskörning:

Förra året väckte trafiksäkerhetsverket (TSV) ett förslag om att sänka åldersgränsen för övningskörning med bil, från nuvarande 17 och ett halvt år till 16 år. Förslaget motiverades med att de höga olyckstalen för unga bilförare bl.a. kunde bero på alltför litet och bristande övningskörning i samband med körkortsutbildningen.

Körkortskommittén uttalade sig positivt, och den konkreta utformningen av förslaget genomfördes på väg- och trafikinstitutet (VTI).

Sedan dess har ingenting hänt på området. Ärendet bereds möjligen på departementet, eller har hamnat i en skrivbordslåda – alternativt papperskorgen.

Med anledning av ovanstående anholder jag om att till statsrådet Georg Andersson få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta med anledning av förslaget om en sänkt åldersgräns för övningskörning?

1990/91:529 av *Åsa Domeij* (mp) till miljöministern om miljökvalitetsnormer:

Regeringen har tidigare lovat att miljökvalitetsnormer skall införas i miljölagstiftningen. I miljöpropositionen talas det fortfarande bara om riktlinjer för luftkvalitet i storstäderna. Riktlinjer är inte bindande utan bara allmänna målsättningar och innebär ingen rättighet för dem som bor i städerna att få andas luft av god kvalitet.

Anser regeringen att miljökvalitetsnormer skall införas när det gäller luftkvalitet i städerna och i så fall att kommunerna skall få de befogenheter som behövs för att klara kraven?

1990/91:530 av *Åsa Domeij* (mp) till miljöministern om kommunala nämnder för miljöfrågor:

Den 11 januari betonade Birgitta Dahl i en interpellationsdebatt att det i kommunerna även i fortsättningen måste finnas en nämnd som självständigt driver miljöfrågorna i förhållande till andra kommunala intressen. I propositionen om en ny kommunallag finns inga sådana garantier.

Anser regeringen att samma nämnd som har huvudansvaret för miljö och hälsa skall kunna ha ansvar för exploatering av mark, energiförsörjning, avfallshantering eller annan miljöfarlig verksamhet?

1990/91:531 av *Anita Stenberg* (mp) till statsrådet Bengt Lindqvist om omhändertagande av barn:

Man har med fem polisers hjälp hämtat ett 13-årigt barn mot dess och dess förälders vilja i hemmet och fört det friska barnet till sjukhus för undersökning och observation. Anledningen angavs vara att det fanns ett annat barn i familjen som är autistiskt och att man vill "rädda" det friska barnet.

Nu håller barnet efter nästan två månader på att brytas ner på grund av den ofrivilliga separationen från sin familj. Barnet vistas nu bland främmande människor i ett tillfälligt fosterhem.

I TV-serien "Guldburen" som uppges bygga på ett autentiskt fall, har också beskrivits barns och föräldrars vanmakt inför omhändertagande av barn i Sverige.

Prot. 1990/91:93
12 april 1991

Vad avser statsrådet att göra för att värna ett barns rätt att slippa bli "omhändertaget" mot egen och föräldrarnas vilja?

1990/91:532 av *Per Gahrton* (mp) till miljöministern om ett EES-avtal och miljöpolitiken:

I en artikel i Dagens Nyheter den 12 april hävdar företrädare för Naturskyddsföreningen att ett s.k. EES-avtal skulle vara till nackdel för miljön och avråder därför Sverige från att ingå ett sådant avtal. Tidigare (den 3 mars 1991) har 21 miljöorganisationer i EFTA-länderna – för Sveriges del Naturskyddsföreningen, Miljöförbundet, Jordens vänner och Fältbiologerna, betecknat förhandlingarna som ett hot mot miljön i Europa.

Vilka slutsatser drar miljöministern av detta, och vilka åtgärder avser hon att vidta för att undvika att ett EES-avtal blir ett bakslag för miljöpolitiken?

1990/91:533 av *Per Gahrton* (mp) till utrikesministern om svenskt medlemskap i EG och svensk neutralitet:

Enligt massmediauppgifter har utrikesministern i samband med ett besök i Luxemburg uttalat sig för ett svenskt EG-medlemskap utan neutralitetsförbehåll. Om detta är sant strider det såväl mot riksdagens beslut i december 1990 som utrikesministerns upprepade försäkringar att Sverige inte skall bli EG-medlem om EG utvecklar ett försvarspolitiskt samarbete.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vad exakt har utrikesministern sagt i Luxemburg, vilken är regeringens uppfattning om svenskt medlemskap i EG i förhållande till svensk neutralitet, och hur förhåller sig regeringens senaste uppfattning till riksdagens beslut och tidigare regeringsmeddelanden?

1990/91:534 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till utrikesministern om kurderna i Irak:

Bistånd har beviljats de kurdiska flyktingarna uppe i deras berg. Det är bra. Men det räcker inte. Där pågår ett folkmord. Diktatorn i Irak söker en "slutlig lösning" på kurdfrågan i sitt land, och massakern och dess följder utspelas formligen framför våra ögon i TV.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vad avser regeringen att göra för att FN skall ingripa enligt gällande folkrättsliga lagar så att denna tragedi stoppas?

1990/91:535 av *Gudrun Schyman* (v) till socialministern om tvångsomhändertagande enligt lagen om vård av unga:

För en tid sedan inträffade ett uppmärksammat fall av tvångsomhändertagande

gande enligt LVU. En knappt tvåårig cancersjuk pojke omhändertogs för operation mot föräldrarnas vilja. Pojken avled under operationen.

Föräldrarnas dokumenterade önskan var att pojken skulle få den bästa vården. Konflikten grundade sig på olika synsätt på hur – och i vilken takt – behandlingen skulle ske. Olika läkares bedömningar stod mot varandra. Alternativa möjligheter fanns. Föräldrarna var villiga att samarbeta.

Min fråga är:

Kan lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) anses vara tillämplig i detta och liknande fall?

1990/91:536 av *Görel Thurdin* (c) till statsrådet Erik Åsbrink om mervärdeskatt på utbildning:

Enligt beslutet i riksdagen från juni 1990 (1989/1990:SKU31) skall utbildning undantas från skatt. Undantaget avser endast den som direkt tillhandahåller utbildning åt någon. Det omfattar inte konsulttjänster. Detta generella beslut togs enligt utskottet för att onödigt gränsdragning skulle undvikas.

Efter ännu nio månader har riksskatteverket inte klarat av att tolka riksdagens "enkla" beslut. Vid telefonsamtal till mervärdeskattecheferna kan dessa inte för t.ex. utbildningskonsulter tala om när de skall debitera och inte debitera moms.

Att tvinga fram förslag som inte kan följas upp snabbt med klara regler är ett hot mot rättssäkerheten. Besluten måste vara så utformade att myndigheterna klarar av att följa de politiska intentionerna, annars finns stor risk att de politiska besluten inte tillämpas som avsett.

Jag finner därför anledning att ställa följande fråga till statsrådet:

Kan statsrådet redogöra för vad som skall gälla på utbildningsområdet med hänsyn till frånvaron av regler och anvisningar om moms på utbildning?

1990/91:537 av *Göran Magnusson* (s) till arbetsmarknadsministern om samsättningen i Hallstahammars kommun:

Vilka särskilda åtgärder är regeringen beredd att vidta för att kraftfullt motverka den svåra arbetsmarknadssituationen i Hallstahammar som uppstår sedan Bulten AB meddelat sitt beslut om nedläggning av verksamheten?

1990/91:538 av *Ingrid Ronne-Björkqvist* (fp) till statsrådet Erik Åsbrink om skattskyldigheten för visst slag av stiftelser:

Signe Haraldssons stiftelse i Broaryd äger och förvaltar en fastighet med diverse samlingar samt ett kapital. Egendomen skall, enligt testators uttryckliga vilja, samförvaltas och får ej skingras. Stiftelsens huvudändamål är att främja medicinsk forskning. Avsevärda belopp har anslagits till Svenska läkaresällskapets forskningsfond.

En omfattande samling böcker, brev och etnografiska föremål ställs därutöver till förfogande för vetenskaplig forskning. Riksarkivarien har i ett intyg vitsordat att "samlingarna är unika och väsentliga för forskningen. Det är

därför av största vikt att de inte skingras utan hålls samman och att de vårdas och förvaltas på bästa sätt.”

Prot. 1990/91:93
12 april 1991

Anslagen skall uppgå till minst 80 % av nettoavkastningen för att begränsad skatteskyldighet skall godtas. Domstolarna har bortsett från nettoavkastningen av fastigheten och har enbart kontrollräknat om stiftelsen delat ut 80 % av nettoavkastningen av kapitalet. Att skattemyndigheterna vägrar avdrag för drifts- och underhållskostnader och bruttobeskattar stiftelsen har medfört att den kan komma att tvingas till likvidation.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga vilka åtgärder statsrådet Åsbrink tänker vidta för att möjliggöra för stiftelser av den här typen att existera.

7 § Kammaren åtskildes kl. 11.44.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 7 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 12 april

1 §	Val av ytterligare suppleant i jordbruksutskottet	1
2 §	Handespolitisk debatt	1
	Statsrådet Anita Gradin (s)	
	Nic Grönvall (m)	
	Hadar Cars (fp)	
	Per-Ola Eriksson (c)	
	Rolf L Nilson (v)	
	Lars Norberg (mp)	
3 §	Hänvisning av ärenden till utskott	36
4 §	Bordläggning	37
5 §	Anmälan om interpellation	
	1990/91:177 av Gudrun Schyman (v) om försämrade levnads- förhållanden	37
6 §	Anmälan om frågor	
	1990/91:516 av Berith Eriksson (v) om kurdiska flyktingar i Sverige	38
	1990/91:517 av Erkki Tammenoksa (s) om hemspråksundervis- ningen	39
	1990/91:518 av Erkki Tammenoksa (s) om styrelserepresenta- tion hos myndigheter	39
	1990/91:519 av Görel Thurdin (c) om vägunderhåll och skogs- industrins virkestransporter	39
	1990/91:520 av Görel Bohlin (m) om ny förarutbildning	39
	1990/91:521 av Alf Egnerfors (s) om näringslivet inom Eskilstu- naregionen	40
	1990/91:522 av Marianne Samuelsson (mp) om slutförvar av kärnavfall på gränsen mellan Vårgårda och Borås	40
	1990/91:523 av Gudrun Schyman (v) om minröjning i Afghanis- tan	40
	1990/91:524 av Maria Leissner (fp) om upphävande av tidigare beslut om avvisning av vissa kurder	41
	1990/91:525 av Maria Leissner (fp) om irakiska kurder och flyk- tingkvoten	41
	1990/91:526 av Maria Leissner (fp) om bestämmelserna om vi- sering för östeuropeiska medborgare	41
	1990/91:527 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) om administra- tionen av transportstödet till Gotland	41
	1990/91:528 av Gudrun Norberg (fp) om förslaget om sänkt ål- dersgräns för övningskörning	41
	1990/91:529 av Åsa Domeij (mp) om miljö kvalitetsnormer	42
	1990/91:530 av Åsa Domeij (mp) om kommunala nämnder för miljöfrågor	42

1990/91:531 av Anita Stenberg (mp) om omhändertagande av barn.	42
1990/91:532 av Per Gahrton (mp) om ett EES-avtal och miljöpolitiken	43
1990/91:533 av Per Gahrton (mp) om svenskt medlemskap i EG och svensk neutralitet	43
1990/91:534 av Ragnhild Pohanka (mp) om kurderna i Irak . .	43
1990/91:535 av Gudrun Schyman (v) om tvångsomhändertagande enligt lagen om vård av unga	43
1990/91:536 av Görel Thurdin (c) om mervärdeskatt på utbildning.	44
1990/91:537 av Göran Magnusson (s) om sysselsättningen i Hallstahammars kommun	44
1990/91:538 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) om skattskyldigheten för visst slag av stiftelser.	44

